

Broj: 02-02-5-445-2/20
Tuzla, 8.4.2020. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 09.04.2020			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijave
02-02-50-18-773/RJ			

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

DOM NARODA

gosp. Dragan ČOVIĆ, predsjedavajući Doma naroda
gosp. Nikola ŠPIRIĆ, prvi zamjenik predsjedavajućeg Doma naroda
gosp. Bakir IZETBEGOVIĆ, drugi zamjenik predsjedavajućeg Doma naroda

PREDSTAVNIČKI DOM

gosp. Nebojša RADMANOVIĆ, predsjedavajući Predstavničkog doma
gđa Borjana KRIŠTO, prva zamjenica predsjedavajućeg Predstavničkog doma
gosp. Denis ZVIZDIĆ, drugi zamjenik predsjedavajućeg Predstavničkog doma

Poštovani,

U skladu sa članom 4.10. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) u prilogu se dostavlja Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2019. godini.

Izvještaj je pripremljen na službenim jezicima u Bosni i Hercegovini, a dostava se vrši u čvrstoj kopiji i elektronskom formatu.

S poštovanjem,

Predsjedavajući Komisije

Suad ZELJKOVIĆ

Prilog: kao u tekstu

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠTAJ O RADU 2019

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2019. GODINI**

Tuzla, decembar 2019. godine

Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvještavanja regulatornih tijela u Evropskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagođavanjima koja izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Mole se korisnici Izvještaja da prilikom upotrebe podataka obavezno navedu izvor.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	14
3.3	Postupci licenciranja	20
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	22
3.5	Rješavanje sporova.....	25
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema	26
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	30
3.8	Tržište električne energije	34
3.9	Energetska statistika.....	44
3.10	Ostale ključne aktivnosti	47
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA.....	55
4.1	Energetska zajednica.....	55
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	59
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	61
4.4	Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER.....	62
4.5	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	62
4.6	Međuregionalna saradnja	64
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	65
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2020. GODINI	67
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	71
B:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.....	73
C:	Bilansne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine.....	75
D:	Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	77
E:	Acquis Energetske zajednice	79

1. UVOD

Energetski sektor na globalnom i lokalnom planu prolazi kroz period značajnih promjena osmišljenih da promoviraju njegov održivi razvoj. Odluke koje i na nacionalnom i na evropskom nivou donose kreatori politika, regulatori, kompanije i kupci utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i sa kakvim utjecajem na okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i imaju utjecaj na sadašnji trenutak ali i na buduće generacije. Energetska tranzicija jeste izazov, ali i prilika za novi zamah u razvoju sektora energije, privrede i društva u cjelini.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

U Bosni i Hercegovini (BiH) na svim administrativnim nivoima, a prema ustavnim nadležnostima, u narednom periodu slijedi nastavak usklađivanja zakonodavstva o energiji s pravnom stečevinom Evropske unije (EU), integrirani razvoj energetske i klimatskih politika, te provođenje reforme sektora energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tokom 2019. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdano snabdijevanje električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je učestvovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Tržišni principi u segmentu pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sistema su potpuno zaživjeli u BiH i služe kao primjer uspješnog modela u jugoistočnoj Evropi. Veleprodajno tržište, mada i dalje nije institucionalizirano, pokazuje impresivan obim trgovine. Na maloprodajnom tržištu kupci za koje cijene nisu regulirane nabavili su 39,97% od ukupne krajnje potrošnje električne energije. U prethodnom periodu desetine hiljada kupaca promijenilo je snabdjevača ili uvjete snabdijevanja promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim snabdjevačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za snabdijevanje koja im najbolje odgovara.

Elektroenergetski sistem BiH je u toku 2019. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. U elektroprijenosni sistem 20. septembra 2019. godine uključen je novi dalekovod DV 110 kilovolti (kV) Gacko – Nevesinje, čime je po prvi put je osigurano dvostrano napajanje trafostanica TS 110/x kV Gacko i TS 110/x kV Nevesinje, te je na taj način značajno poboljšan kvalitet snabdijevanja u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Novi prekogranični dalekovod DV 400 kV Trebinje – Lastva (Crna Gora) u probni pogon uključen je 2. aprila 2019. godine. Time je nova trafostanica Lastva priključena na prijenosnu mrežu po sistemu ulaz – izlaz na postojeći

dalekovod DV 400 kV Trebinje – Podgorica 2. Izgradnja ove trafostanice u funkciji je priključenja podmorskog kabla za prijenos istosmjernom strujom visokog napona (HVDC) između Crne Gore i Italije.

Početak januara 2019. godine u vjetroelektrani Jelovača instalirane snage 36 megawata (MW) izvršena je prva sinhronizacija generatora na elektroenergetski sistem, čime je počeo njen probni rad. Nakon što su krajem 2019. godine kompletirana sva funkcionalna ispitivanja, ova elektrana, koja je na prijenosnu mrežu priključena preko trafostanice TS 110/33 kV Jelovača, dobila je saglasnost Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini za trajni pogon.

U protekloj godini proizvedeno je 16.074 gigawatsati (GWh) električne energije, što je 1.799 GWh, odnosno 10,1% manje od proizvodnje u 2018. godini. Hidrološki prosječna godina rezultirala je proizvodnjom od 5.650 GWh u hidroelektranama, što je 10,3% manje u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja u termoelektranama je također zabilježila smanjeni obim, dostižući iznos od 9.613 GWh i 10,2% je manja nego u 2018. godini. Prve dvije vjetroelektrane priključene na prijenosni sistem – Mesihovina i Jelovača, tokom 2019. godine u mrežu su injektirale 254 GWh. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetroelektrane priključene na distributivni sistem, solarne i elektrane na biogoriva) zabilježila je povećanje od 7,8% i iznosila je 536,94 GWh. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 20,82 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 12.330 GWh, što je 7,3% manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem smanjena je 32,8% i iznosila je 1.751 GWh, dok je distributivna potrošnja neznatno povećana i iznosila je 10.143 GWh.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u protekloj godini od 1.945 MW zabilježeno je 5. januara 2019. godine u osamnaestom satu, što je manje od historijskog maksimuma od 2.207 MW iz istog sata 31. decembra 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 18.258,9 GWh, što je 10,17% manje nego u 2018. godini. Prijenosni gubici iznosili su 323,9 GWh, odnosno 1,77% od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 933,3 GWh ili 9,2% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora BiH.

U 2019. godini izvezeno je 5.879 GWh, što je 9,2% manje nego u prethodnoj godini, dok je uvoz električne energije iznosio 2.133 GWh i 14,4% je veći nego prethodne godine.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. augusta 2011. godine).

Uočljivo je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, Milorad Tuševljak obavlja funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje člana Komisije iz Republike Srpske u novom mandatu.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na ravnopravnom osnovu rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. juna 2019. godine je obavljao Milorad Tuševljak. Suad Zeljković aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2020. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao nezavisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obavezu djelovanja u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti. Navedeni principi ugrađeni su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada uvažava međunarodne primjere dobre prakse i u najvećoj mogućoj mjeri je usaglašen sa *Smjernicama Sekretarijata Energetske zajednice o nezavisnosti nacionalnih regulatornih tijela*. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana nezavisnost Državne regulatorne komisije pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i finansijsku dimenziju.

Energetski propisi Evropske unije (EU), koji putem mehanizama uspostavljenih prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice postaju obavezujući i za Bosnu i Hercegovinu, posebno naglašavaju korelaciju regulatorne nezavisnosti i provođenja reformi, te uvode povećana ovlaštenja i pojačavaju nezavisnost regulatora, naročito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

¹ U vrijeme izrade ovog Izvještaja postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vijeću ministara BiH. Prethodno je Vlada Republike Srpske utvrdila svoj prijedlog koji je potvrdila Narodna skupština Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine predlaže imenovanje člana Komisije Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Zakonom, temeljne odredbe o nadležnosti, organizaciji i načinu rada, finansiranju, transparentnosti rada i zaštiti povjerljivih informacija regulira *Statut Državne regulatorne komisije za električnu energiju*, donesen 2003. godine, neposredno po osnivanju DERK-a, uz izmjene iz 2004. i 2009. godine. U decembru 2017. godine donesena je *Odluka o izmjeni Statuta* kojom se decidirano propisuje isključiva organizacijska i protokolarna funkcija predsjedavajućeg Komisije, bez ikakvih dodatnih ovlaštenja u predstavljanju, zastupanju ili donošenju odluka DERK-a u odnosu na druga dva člana Komisije. Konzekventno tome se izbjegava prekomjerni formalizam daljnje prijave izmjene podataka u statističkim, poreznim i drugim registrima prilikom rotiranja članova Komisije na položaju predsjedavajućeg svake godine.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji efikasnijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu učestvuju zaposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Sekretarijata Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetske regulatora (ERRA), Asocijacije mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) i Vijeća evropskih energetske regulatora (CEER), te seminare Direkcije za evropske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2019. godini dali su Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz regionalne inicijative i projekt *Investiranje u sektor energije* (EIA), kao i Njemačko društvo za međunarodnu saradnju (GIZ) kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2018. godini dostavljen je Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH 4. aprila 2019. godine.

ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetskom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz posebno organiziranu edukaciju predstavnika sredstava javnog informiranja.

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim principima, znanjima i preporukama i kroz međusobno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom periodu DERK je koristio mogućnost da u svom radu primijeni savremeni način organizacije uredskog poslovanja, te je, uz poštovanje propisanih standarda i pravila Vijeća ministara BiH, nastavio vođenje elektronskog protokola. Pored efikasnog unosa i pretraživanja, kao i pohranjivanja velikog broja dokumenata u digitalnom obliku, uvedeni sistem je stvorio pretpostavke za savremeno upravljanje poslovnim procesima, kao i za integraciju sa drugim poslovnim sistemima. Pri tome se vodi računa o dobroj praksi koju u izvještajima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija BiH.

Prepoznajući važnost slobodnog pristupa informacijama, kao suštinskog obilježja transparentnog i odgovornog rada bilo kojeg javnog organa, i ostajući opredjeljen da trajno djeluje u tom pravcu, DERK omogućava široj javnosti puni uvid u rad i procese odlučivanja, ne zadržavajući se samo u okvirima obaveza na ovom polju koje stipulira *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*. Ova svoja nastojanja DERK realizira pravovremenim objavljivanjem svih relevantnih informacija na zvaničnoj internet prezentaciji, ali i u pisanim medijima, kroz prezentacije nacrtu svojih akata, te obavijesti i pozive javnosti da učestvuje u njihovom kreiranju.

Pored proaktivnog djelovanja kao općeprihvaćenog standarda u radu, DERK djeluje i reaktivno, postupajući u zakonom predviđenim rokovima po podnijetim zahtjevima za pristup informacijama, polazeći od stava da javni interes u svakom konkretnom slučaju mora imati prevagu u odnosu na ograničenja koja predviđa navedeni Zakon i privatne interese bilo koje vrste.

Tokom 2019. godine, DERK-u su upućena dva zahtjeva ove vrste. Prvim zahtjevom su tražene informacije o prosječnim plaćama i naknadama u 2018. godini u DERK-u, Elektroprijenosu BiH i NOS-u BiH. Nakon što su podnosiocima zahtjeva uz odgovarajuće rješenje ustupljene one informacije sa kojima DERK raspolaže, isto nije pobijano žalbom, niti je bilo ponovnog obraćanja podnosioca zahtjeva po istom pitanju. Drugim podnijetim zahtjevom traženo je ustupanje DERK-ovog Pravilnika o plaćama i naknadama, kao i odgovori na određena pitanja sa kojima DERK ne raspolaže kao gotovom i postojećom informacijom. Postupajući po ovom zahtjevu, odobreno je ustupanje Pravilnika o plaćama i naknadama, dok je u preostalom dijelu zahtjev odbijen, jer zahtjevom nisu tražene informacije u smislu njihove zakonske definicije, odnosno tražene podatke DERK ne posjeduje u materijaliziranom obliku ili bilo kojem obliku zapisa podataka. Bez obzira što je u ovom dijelu zahtjev odbijen, podnosiocu su, neovisno od postupka odlučivanja po zahtjevu za pristup informacijama, dostavljeni odgovori i stavovi DERK-a po postavljenim pitanjima. Na ovo rješenje je uložena žalba, koja je u drugostepenom postupku odbijena.

DERK ispunjava i ostale obaveze koje nalaže *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*, te Instituciji Ombudsmena za ljudska prava BiH dostavlja potrebne izvještaje.

Komunikacija s javnošću ima značajnu ulogu u kreiranju percepcije društva, odnosno načina razumijevanja djelovanja svih institucija od strane javnosti. Poseban značaj način komuniciranja ima u vremenu reformskih procesa i strukturalnih promjena. Proces liberalizacije sektora, deregulacije i otvaranja tržišta električne energije nužno zahtjeva kako pravovremeno informiranje javnosti o ključnim fazama tako i kontinuiranu komunikaciju i edukaciju svih ključnih aktera o reformi i načinu funkcioniranja sektora u cjelini.

Dobra je praksa regulatornih komisija u sektoru energije da provode aktivnosti komunikacije s javnošću kako bi objasnile i pojasnile promjene koje donosi liberalizacija sektora i otvaranje tržišta. Shodno tome i u Bosni i Hercegovini regulatorne komisije, kao nepristrasne organizacije koje regulirajući odnose u sektoru i na tržištu energije štite interese kupaca, imaju jednu od ključnih uloga u podizanju svijesti javnosti o promjenama u sektoru i aktivnostima regulatora u procesu liberalizacije.

U tom smislu, Državna regulatorna komisija za električnu planira izraditi koherentni *Plan komunikacija i javnog informiranja*, i time učiniti dodatni iskorak kako bi se na jednostavan i razumljiv način svim zainteresiranim stranama objasnile vrlo kompleksne teme energetskega sektora.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2019. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 19 redovnih sjednica, 30 internih sastanaka i organizirala osam javnih rasprava, od čega je pet imalo opći, a tri formalni karakter.

U izvještajnom periodu, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetske sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila za rad mreža u vezi priključivanja

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetske paketu EU.² Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puno angažiranje Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E), Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za gas (ENTSO-G) i Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER), provele su kompleksnu aktivnost donošenja pravila i smjernica za rad mreža (eng. *Network codes and guidelines*). Skup ovih pravila u domenu električne energije uključuje pravila o tržištu, radu sistema i priključivanju:

Pravila o tržištu

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. jula 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. septembra 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta (FCA), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. novembra 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja (EB).

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

² Uspostavljanje pravila i smjernica za rad mreža definirano je članom 6. Uredbe (EZ) br. 714/2009, odnosno Uredbe (EZ) br. 715/2009.

Pravila o radu sistema

- Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. augusta 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sistema (SO), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. novembra 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sistema (ER).

Pravila o priključivanju

- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. aprila 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (RfG),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (DCC), i
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sistema za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (HVDC).

Pravila i smjernice za rad mreža su tehnički propisi donijeti u cilju utvrđivanja zajedničkih pravila za siguran rad sistema, te funkcioniranje i integraciju tržišta. Ovi pravni akti dopunjuju postojeći *acquis* Evropske unije o električnoj energiji i direktno se primjenjuju u njenim članicama. Oni predstavljaju ključni element za efikasno funkcioniranje panevropskog tržišta, koje u prvi plan stavlja kupce energije.

U Energetskoj zajednici tokom prethodnih godina vođene su aktivnosti na donošenju odluka Stalne grupe na visokom nivou (PHLG) prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a. PHLG je 12. januara 2018. godine donio odluke kojima su u *acquis* Energetske zajednice u sektoru električne energije uključena pravila o priključivanju, odnosno Uredba Komisije (EU) 2016/631, Uredba Komisije (EU) 2016/1388 i Uredba Komisije (EU) 2016/1447. Stoga se problematika transpozicije i implementacije pravila i smjernica za rad mreža nametnula kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, uključujući DERK i NOS BiH.

U tom smislu, Državna regulatorna komisija je u junu 2018. godine donijela *Odluku o transponiranju pravila za rad mreža u vezi priključivanja*, kojom su za sektor električne energije u Bosni i Hercegovini definirani načini i rokovi transponiranja tri navedene uredbe Evropske komisije, koje su odlukama PHLG-a prilagođene pravnom okviru Energetske zajednice. Tom prilikom ove uredbe objavljene su na jezicima u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Navedenom odlukom Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini pozvan je da bez odlaganja dostavi Mrežni kodeks i inovira pravila kojima se osigurava primjena dijelova koji imaju skraćeni rok za implementaciju, te da u narednom periodu osigura usklađenost svojih pravila sa svim zahtjevima sadržanim u predmetnim uredbama. DERK je svojom odlukom pozvao Regulatornu komisiju za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine, Regulatornu komisiju za energetiku Republike Srpske i druga nadležna tijela da osiguraju usklađenost svojih relevantnih akata sa zahtjevima sadržanim u uredbama o priključenju.

Poštujući zahtjeve Energetske zajednice u pogledu rokova za transponiranje i implementaciju odredaba uredbi kojima je odlukama Stalne grupe na visokom nivou dat prioritet i određena hitnost u provedbi, DERK je, koordinirajući svoje djelovanje sa NOS-om BiH, nakon provođenja opće javne rasprave, u februaru 2019. godine donio *Pravilnik o radu mreža u vezi priključivanja*. Ovim Pravilnikom je u pravni sistem Bosne i Hercegovine preuzet dio pravila za rad mreža Energetske zajednice, shodno nadležnostima DERK-a utvrđenim u članu 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini. U pitanju su odredbe koje se, prema relevantnim odlukama Stalne grupe na visokom nivou, moraju provesti bez odlaganja. Na istoj sjednici odobren je novi *Mrežni kodeks*, kojim je izvršena transpozicija dijela pravila o priključenju koja su u nadležnosti NOS-a BiH.

Među odredbama za koje je određena hitnost u provedbi su i članovi 61(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/631, 51(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/1388 i 78(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/1447. Prema navedenim članovima prilagođenih uredbi, svako regulatorno tijelo, nakon savjetovanja sa nadležnim operatorima sistema, proizvođačima, vlasnicima postrojenja kupca i drugim zainteresiranim tijelima, određuje kriterije za odobravanje odstupanja u skladu s relevantnim odredbama uredbi. Slijedom toga, u skladu sa *Pravilnikom o radu mreža u vezi priključivanja*, na sjednici DERK-a koja je održana 27. marta 2019. godine, donijete su:

- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za proizvodne module,*
- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za postrojenja kupca, i*
- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za visokonaponske istosmjernne sisteme i istosmjerno priključene module elektroenergetskog parka.*

Utvrđene kriterije DERK je objavio na svojoj zvaničnoj internet prezentaciji i o njima obavijestio Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Sekretarijat Energetske zajednice

10. aprila 2019. godine, kao jedini regulator u regiji koji je svoj dio obaveza završio u definiranom roku. Time je završena transpozicija odredbi koje su nadležnosti DERK-a, a čije se provođenje mora vršiti bez odlaganja.

Uvažavajući da se predmetnim pravilima normira materija koja je u nadležnosti i drugih tijela, u nastavku transpozicije pravila o radu mreža u vezi priključivanja potrebno je osigurati usklađenost djelovanja svih nadležnih institucija, uključujući entitetske regulatorne komisije i sve operatore distributivnog sistema, pored NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH. Dodatno, kompleksnost sadržaja pravila o radu mreža u vezi priključivanja, kao i složena administrativna struktura u energetske sektoru BiH nameću potrebu aktivne uloge i konkretne pomoći resornog državnog i entitetskih ministarstava, kao i Direkcije za evropske integracije Vijeća ministara BiH tokom daljih aktivnosti na potpunom i efikasnom provođenju obaveza Bosne i Hercegovine prije 12. jula 2021. godine, odnosno datuma do kojeg se mora osigurati potpuna primjena pravila o priključivanju.

Cjelovitost i transparentnost veleprodajnog tržišta

Električna energija, proizvedena u elektranama, prije nego što bude isporučena krajnjem kupcu, često se kupuje i prodaje više puta na veleprodajnom tržištu. Te transakcije električne energije se uobičajeno odvijaju u velikim količinama i uključuju proizvođače energije, trgovce, snabdjevače, velike kupce energije, pa čak i investicijske banke. Na sličan način se trguje i prirodnim gasom. U Evropi je nekoliko stotina kompanija uključeno u trgovinu na veliko električnom energijom i gasom, koje na tržištu svakodnevno obavljaju preko deset hiljada transakcija.

Veleprodajne cijene su vrlo osjetljive na raspoložive mogućnosti proizvodnje i prijenosa, jer se energija mora proizvesti kad je to potrebno. Na cijene može utjecati širenje lažnih podataka o raspoloživosti tih mogućnosti ili smanjenje proizvodnje.

Budući da se velikim količinama energije trguje i preko granica, tradicionalno je teško otkriti eventualne manipulacije cijenama ove vrste, jer nacionalni regulatori nisu imali pristup prekograničnim podacima. Kao odgovor na ove činjenice, u Evropskoj uniji donesena je *Uredba (EU) br. 1227/2011 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT)*. Ova uredba uvodi jedinstveni evropski okvir na veleprodajnim tržištima za:

- Definiranje zloupotrebe tržišta u pogledu manipulacije tržištem, pokušaja manipulacije tržištem i trgovanja na temelju povlaštenih informacija,
- Uvođenje eksplicitne zabrane zloupotrebe tržišta,

“DERK se svrstao među one regulatore koji su djelomično transponirali pravila i smjernice za rad mreža, u granicama svojih nadležnosti, i jedini je regulator koji je usvojio kriterije za odstupanja, u skladu sa ovim pravilima.”

Iz Godišnjeg izvještaja o implementaciji Sekretarijata Energetske zajednice, Beč, 1. novembar 2019.

- Osnivanje novog okvira za nadzor veleprodajnih tržišta u cilju otkrivanja i sprečavanja manipulacije tržištem i trgovanja na temelju povlaštenih informacija, i
- Definiranje zabrana i provođenja kažnjavanja na nacionalnom nivou u slučaju otkrivanja zloupotrebe tržišta.

REMIT se odnosi na sve tržišne učesnike čije aktivnosti utječu na veleprodajna tržišta energije, odnosno na sva fizička ili pravna lica (uključujući i operatore prijenosnih sistema) koja obavljaju ili provode trgovačke transakcije na jednom ili više veleprodajnih tržišta energije. Ovoj uredbi podliježu svi učesnici na tržištu koji imaju sjedište u bilo kojoj zemlji Evropske unije, kao i učesnici koji imaju sjedište u zemljama izvan EU, ukoliko trguju ili daju naloge za trgovinu na jednom ili više tržišta unutar EU.

Odlukom Ministarskog vijeća 29. novembra 2018. godine, u *acquis* Energetske zajednice je uključena *Uredba (EU) o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, uz potrebna prilagođenja pravnom okviru Energetske zajednice i definiranje obaveze da ista bude implementirana do 29. maja 2020. godine.

Povodom obaveza koje za nacionalna regulatorna tijela definira REMIT, ističe se da nadležnosti DERK-a uključuju stvaranje i održavanje konkurentnih tržišta, te prevenciju i kažnjavanje pohlepnog, odnosno protivkonkurentnog ponašanja. Polazeći od obaveza nacionalnih regulatornih tijela statuiranih ovom Uredbom, a na temelju navedenih zakonskih ovlaštenja, DERK je tokom 2019. godine pokrenuo aktivnosti na transpoziciji i implementaciji REMIT-a u oblasti električne energije. U tom smislu pripremljen je i objavljen prevod prilagođene Uredbe na jezike koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini. 18. decembra 2019. godine usvojen je *Nacrt odluke o transponiranju Uredbe o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, kojom se normiraju način i rokovi transponiranja i implementacije dijela navedene Uredbe koje su u nadležnosti DERK-a.

Cijeneći nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, te naročito potrebu koordinacije aktivnosti između Konkurencijskog vijeća BiH i DERK-a zbog komplementarnih nadležnosti u oblasti tržišta električne energije, Državna regulatorna komisija je pozvala navedene institucije da do kraja januara 2020. godine dostave komentare i sugestije na Nacrt odluke.

DERK planira da, po usvajanju ove Odluke, provedbenim propisom transponira dio odredaba Uredbe isključivo za oblast električne energije i to samo onih koje mogu biti predmetom reguliranja podzakonskog akta.

Pravila o pomoćnim i sistemskim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sistema BiH

Tokom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sistema, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u saradnji sa Nezavisnim operatorom sistema u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen tržišni način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine, utvrđen u martu 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema. Koncept uključuje rješenja za energetske i finansijske obračun debalansa, odnosno odstupanja od dnevnog rasporeda balansno odgovornih strana, a uvođenjem tarife za sistemsku uslugu omogućeno je finansijsko poravnanje između NOS-a BiH kao operatora balansnog tržišta i tržišnih učesnika koji na tom tržištu pružaju svoje usluge.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnim izvještajima o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišni principi od 1. januara 2016. godine uvedeni u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH (vidjeti dio 3.8).

Tokom protekle četiri godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Evropi. Ipak, uvažavajući dinamičnost prirode ovog tržišta, DERK je kontinuirano pažljivo pratio njegovo funkcioniranje, a po potrebi mijenjana su akta koja uređuju njegovo djelovanje.

U tom smislu je i NOS BiH u više navrata dorađivao prateće dokumente Tržišnih pravila (*Procedure za pomoćne usluge i Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije*). Tokom 2019. godine izvršene su dorade *Pravilnika o radu dnevnog tržišta balansne energije* u dijelovima koji se odnose na dostavljanje ponuda u unutar dnevnim aktivnostima. Inovirani Pravilnik, koji je u primjeni od septembra 2019. godine, dodatno animira pružaoce pomoćnih usluga u nominiranju ponuda balansne energije (uvedene su različite vrste ponuda, minimalno vrijeme angažiranja ponuda skraćeno je na 30 minuta, izvršene su izmjene u unutar dnevnim aktivnostima itd.).

U cilju daljnjeg razvoja tržišta izrađena je Studija za unapređenje balansnog mehanizma, balansnog tržišta električne energije i

pripremu revizije Tržišnih pravila u elektroenergetskom sistemu BiH. Studija je rezultat zajedničkog djelovanja DERK-a i NOS-a BiH, koje je tokom 2018. i 2019. godine aktivno podržavao USAID kroz projekt *Investiranje u sektor energije*. Detaljna analiza primjene balansnog mehanizma i funkcioniranja balansnog tržišta električne energije u BiH posebno se fokusirala na pravno-regulatorne, organizacione, tehničke i finansijske aspekte, u cilju pripreme prijedlogâ za poboljšanje postojećih rješenja. Uvažavajući opredjeljenje da kontinuirano radi na poboljšanju propisa i procedura iz svojih nadležnosti, DERK nastavlja aktivnosti u razvoju organizacije funkcioniranja balansnog tržišta i daljem povećanju, efikasnosti, ekonomičnosti i stabilnosti rada elektroenergetskog sistema BiH. U realizaciji preporuka i zaključaka navedene Studije DERK će tijesno saradivati sa NOS-om BiH, kako bi harmonizirano bile izvršene potrebne izmjene akata iz nadležnosti jedne i druge institucije koji definiraju balansni mehanizam.

Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je krajem 2019. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2020. godini u značajnoj mjeri osigurane (električna energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, kao i rezervni kapaciteti za tercijarnu regulaciju ‘nagore’ i ‘nadolje’ u potpunosti su osigurani, dok je sekundarna regulacija u vršnom periodu osigurana u potpunosti, a u nevršnom 67,6%). Nedostajuće količine rezervi kapaciteta sekundarne regulacije u nevršnom periodu bit će nabavljene na mjesečnoj osnovi.

Rezultati nabavke pomoćnih usluga za 2020. godinu pokazuju da je rast cijena zaustavljen, a kod nekih pomoćnih usluga evidentirano je i određeno smanjenje nabavnih cijena. Prosječna cijena energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu koja je postignuta na tenderu za 2020. godinu iznosi 125,84 KM/MWh, što je 7,44% manje od iste vrijednosti za 2019. godinu. Takođe, cijene kapaciteta u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji stagniraju ili su smanjene, pa je npr. tercijarna rezerva nabavljena po prosječnoj cijeni od 3,52 KM/MW/h, što je za 0,74% manje nego u prethodnoj godini.

Integracija neupravljivih izvora električne energije

Integracija obnovljivih izvora energije sa aspekta mogućnosti regulacije sistema, kao i njihova maksimalna snaga prihvata je već duži niz godina u fokusu rada Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Na zahtjev DERK-a, Nezavisni operator sistema u BiH je izradio studiju *Integracija vjetro i solarnih izvora električne energije u elektroenergetski sistem Bosne i Hercegovine*. Nakon pregleda i analize ove studije DERK je pozvao NOS BiH da konkretizira njene prijedloge u smislu definiranja maksimalno moguće snage

prihvata iz obnovljivih izvora, te da o ovim aktivnostima upozna zainteresiranu stručnu javnost. U tom smislu, 16. januara 2019. godine održana je javna prezentacija Studije, na kojoj je stručna javnost imala priliku da se upozna sa realiziranim pristupom u izradi ovog dokumenta, načinom i metodologijom i ulaznim podacima.

Krajem februara 2019. godine NOS BiH je predložio maksimalne iznose snaga prihvata iz neupravljivih izvora energije, uvažavajući mogućnosti regulacije u prijenosnom sistemu Bosne i Hercegovine.

Odluku o odobrenju maksimalno moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije DERK je donio 14. marta 2019. godine, odobravajući dostavljeni prijedlog prema kojem ove veličine iznose:

- 460 MW za vjetroelektrane, i
- 400 MW za fotonaponske elektrane.

DERK je pozvao nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske da, u skladu sa dosadašnjom praksom, usaglase međusobnu raspodjelu, uz mogućnost ustupanja jedne tehnologije u korist druge, ali uz poštovanje veličina definiranih Odlukom.

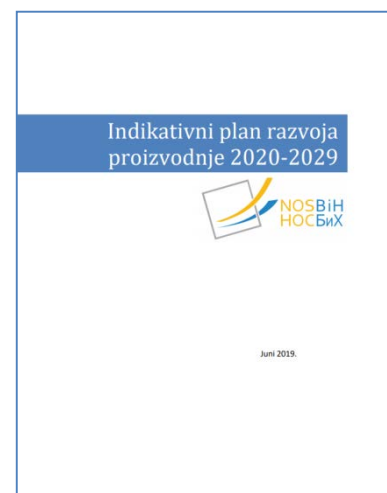
Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini ostaje u obavezi da, u skladu sa razvojem sektora i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini i regiji, kontinuirano vrši potrebne analize i DERK-u dostavlja inovirane utemeljene prijedloge maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sistema o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan se koristi i kao jedna od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnji period.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E).

Nezavisni operator sistema u BiH, kao i svi drugi operatori sistema udruženi u ENTSO-E, ima obavezu da dâ svoj doprinos u izradi *Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, priprema svake druge godine.³ U tom smislu, NOS BiH ima obavezu dostavljanja planova razvoja elektro-energetskog sistema Bosne i Hercegovine baziranih na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, kao i planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnom nivou, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2020. – 2029. godina* osigurani su ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sistema ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domenu potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

NOS BiH je organizirao javnu raspravu o Nacrtu dokumenta 12. aprila 2019. godine, nakon čega je 30. aprila 2019. godine DERK-u na odobrenje dostavio *Indikativni plana razvoja proizvodnje za period 2020. – 2029. godina*. Državna regulatorna komisija je 16. maja 2019. godine razmotrila dostavljeni tekst, i o svojim zapažanjima upoznala predlagača, pozivajući ga da na odobrenje dostavi dorađeni dokument. Inovirani *Indikativni plan* dostavljen je na odobrenje 20. juna 2019. godine.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u julu 2019. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2020. – 2029. godina*, uz donošenje *Zaključka* kojim je DERK naglasio svoje stavove o načinu i proceduri izrade Indikativnog plana, na kojima će insistirati i u narednom periodu. Zaključkom je ukazano na odsustvo analitičkog pristupa pri bilansiranju novih proizvodnih kapaciteta i procjeni potrošnje, te naglašena obaveza NOS-a BiH da Indikativni plan inovira sa svim aktuelnim i relevantnim podacima i informacijama koje su dostupne tokom perioda njegove izrade.

³ TYNDP 2018, odnosno najnoviji *Evropski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidiran je nakon javnih konsultacija i dostave mišljenja Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER) u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009, te objavljen u oktobru 2019. godine.

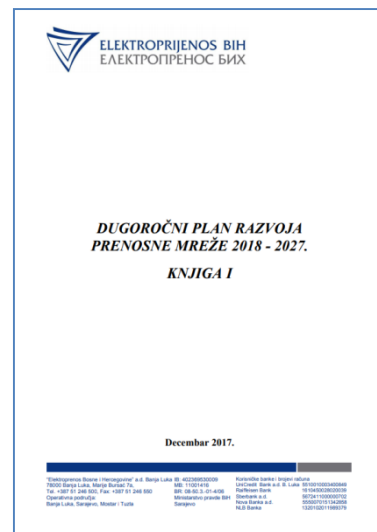
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže

Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredni desetogodišnji period. Dugoročni plan za naredni desetogodišnji period treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja oktobra. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na osnovu ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja novembra za narednu godinu. Izradom Dugoročnog plana omogućava se i kvalitetnije ispunjavanje obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

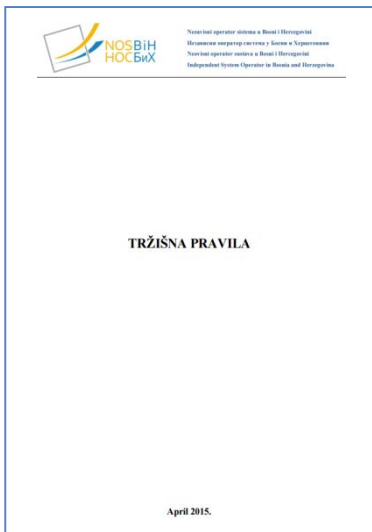
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže treba definirati potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno pokrenule aktivnosti na projektiranju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuirano snabdijevanje i pouzdan i stabilan rad prijenosnog sistema. Prijenosna mreža planirana na ovaj način obezbjeđuje jednake uvjete za već priključene korisnike i one koji će se priključiti na prijenosnu mrežu. To podrazumijeva ujednačene uvjete vezane za stanje prijenosne mreže po pitanju starosti i obnavljanja opreme, izgradnje novih objekata i pogonske spremnosti objekata u funkciji prijenosa električne energije.

Najnoviji, *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2018. – 2027. godina* dostavljen je DERK-u na odobrenje sredinom februara 2018. godine, uz višemjesečno zakašnjenje. Nakon provedenih analiza, u martu 2018. godine DERK je donio *Odluku o odobravanju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za period 2018. – 2027. godina*. Tom prilikom usvojen je Zaključak koji sadrži zapažanja i stavove DERK-a proistekle iz razmatranja Dugoročnog plana, te zahtjeve regulatora prema NOS-u BiH i Elektroprijenosu BiH, kao reguliranim kompanijama. Međutim, DERK-u nakon toga, i pored više obraćanja i upozorenja upućenih reguliranim kompanijama, nisu dostavljeni dugoročni planovi za naredne desetogodišnje periode (2019. – 2028. godina i 2020. – 2029. godina). Nacrti ovih dokumenata su tehnički pripremljeni u nadležnim sektorima Elektroprijenosa BiH, ali ih organi upravljanja Kompanije nisu donijeli, niti dostavili NOS-u BiH na reviziju i odobrenje, koje prethodi konačnom odobrenju DERK-a.

Prepoznajući značaj ovog dokumenta, novim Uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema DERK je propisao obavezu organiziranja javne rasprave o revidiranom Dugoročnom planu, čime se zainteresiranoj javnosti omogućava uvid i iznošenje komentara i primjedbi na pripremljeni materijal.

Tržišna i mrežna pravila

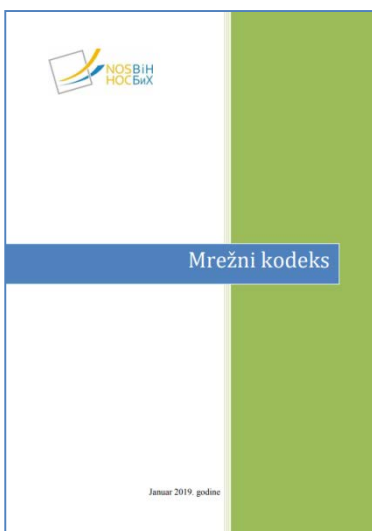

Državna regulatorna komisija je tokom 2019. godine pažljivo pratila primjenu Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa.

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih učesnika na tržištu električne energije. Cilj pravila je kreiranje uvjeta za siguran rad elektroenergetskog sistema BiH, uključujući efikasnu nabavku pomoćnih usluga i pružanje systemske usluge, uravnoteženje sistema BiH uz što manje troškove, te efikasno funkcioniranje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Tržišna pravila su izuzetno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje osnovni koncept dizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima se uređuju tehnički i komercijalni odnosi među učesnicima na tržištu.

Važeća Tržišna pravila DERK je odobrio u maju 2015. godine, uz početak efektivne primjene od 1. januara 2016. godine.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sistema i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sistema, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sistema nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sistemu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sistema.

Cilj Mrežnog kodeksa je da definiira elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sistema BiH, te da omogući razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i dobrom evropskom praksom.

Novi Mrežni kodeks, odobren u februaru 2019. godine, predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, normira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri uključuje standarde definirane pravilima i smjernicama za rad mreža, uključujući odredbe pravila o priključivanju koja su u nadležnosti operatora sistema (vidjeti dio 3.1).

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. marta 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. novembra 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama Bosne i Hercegovine sa Crnom Gorom i Hrvatskom.

I tokom 2019. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta koja su svojim pojedinačnim odlukama odobrili nadležni regulatori u regiji, uključujući Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju. Ova pravila uključuju:

- Usklađena pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa shodno članu 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 od 26. septembra 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Posebni aneks Usklađenih pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa na granicama zone trgovanja koje opslužuje Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),
- Pravila za eksplicitnu dnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granicama zone trgovanja koje opslužuje SEE CAO,
- Sporazum o učešću, između Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi d.o.o. Podgorica (Platforma za dodjelu) i registriranog učesnika,
- Finansijski uvjeti za učešće u postupcima koje organizira Platforma za dodjelu u skladu sa Sporazumom o učešću,
- Pravila nominacije SEE CAO, i
- Pravila o informacijskom sistemu SEE CAO.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju podršku uspješnom radu SEE CAO, uz očekivanje da će u geografski obuhvat biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Evrope.

S obzirom da Srbija ne učestvuje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjem, mjesečnom i dnevnom nivou. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 13. novembra 2019. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH), i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Kako SEE CAO ne pokriva unutarodnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i EMS AD Beograd (EMS),*

- *Pravila za unutarnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektro-prijenosnog sistema AD (CGES), i*
- *Pravila za unutarnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sistema (HOPS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2020. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodit će Elektromreža Srbije (EMS), a dnevne i unutarnevne aukcije NOS BiH. Unutarnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodit će HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Prekogranična tercijarna regulacija

Tokom 2017. godine NOS BiH je sa susjednim operatorima sistema pokrenuo aktivnosti na uspostavi modela koji omogućava prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. Nakon što je u tom smislu registriran virtualni prekogranični dalekovod, NOS BiH je podnio DERK-u na odobrenje *Ugovor o međusobnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi obezbjeđivanja sistemskih usluga iz inostranstva za elektroenergetske sisteme Bosne i Hercegovine i Srbije*. Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je ovaj Ugovor 11. oktobra 2017. godine. Početkom 2018. godine pripremljen je *Ugovor o međusobnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi obezbjeđivanja sistemskih usluga iz inostranstva za elektroenergetske sisteme Bosne i Hercegovine i Crne Gore*, koji je DERK odobrio 13. marta 2018. godine.

Predmet ovih ugovora je pružanje pomoći u vidu međusobne isporuke prekogranične tercijarne regulacijske energije u cilju povećanja sigurnosti i pouzdanosti rada susjednih elektroenergetskih sistema. Na ovaj način se formalizira prekogranična razmjena jednog od proizvoda na balansnom tržištu za koji je prema ranijoj terminologiji korišten naziv 'havarijska energija'. Za obračun transakcija koristi se virtualni dalekovod registriran na SCADA sistemima dva operatora sistema preko kojeg se simulira razmjena, što je u skladu sa odredbama *Operativnog priručnika ENTSO-E za kontinentalnu Evropu*. Za potrebe razmjene energije u fizičkom smislu koristi se preostali raspoloživi prekogranični kapacitet, nakon završetka unutarnevne alokacije kapaciteta. Primjenom ovih ugovora ispunjava se dio obaveza Bosne i Hercegovine iz *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6'* (tzv. *WB6 inicijativa*), koji se odnosi na prekograničnu razmjenu usluga balansiranja.

DERK je tokom 2019. godine pratio prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. U skladu sa potpisanim

ugovorima Elektromreži Srbije isporučeno je 1.930 MWh, a od nje je nabavljeno 140 MWh, dok je Crnogorskom elektroprivatnom sistemu isporučeno 130 MWh. Vrijednost isporučene regulacijske energije je 476.052 KM, a nabavljene 35.004 KM.

Tokom 2019. godine evidentirana je i prekogranična razmjena električne energije koja se odvijala u skladu sa *Sporazumom o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB* (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), koji definira rad tri operatora sistema (ELES, HOPS i NOS BiH). U tim transakcijama NOS BiH je isporučio 20 MWh i nabavio 535 MWh, pri čemu je vrijednost isporučene regulacijske energije iznosila 3.779 KM, a nabavljene 106.364 KM.

Opći uvjeti za isporuku i snabdijevanje električnom energijom u Brčko Distriktu BiH

U cilju uklanjanja nedostataka u pravilima i procedurama, te shodno tome što bolje interakcije sa korisnicima distributivne mreže u Brčko Distriktu BiH, JP Komunalno Brčko je početkom januara 2019. godine dostavilo DERK-u na odobrenje Odluku o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje električnom energijom.

Pregledom dostavljene dokumentacije ustanovljeno je da pri donošenju ove Odluke nije obavljena javna rasprava, koja je dio uobičajene prakse u postupcima izmjena i dopuna općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje. Stoga je DERK svojim dopisom od 4. februara 2019. godine zatražio održavanje javne rasprave o dokumentu, uz adekvatno obavještanje svih članova javnosti.

Javna rasprava u cilju prikupljanja primjedbi, komentara i mišljenja zainteresiranih subjekata, a radi izrade kvalitetnijeg konačnog rješenja predloženog dokumenta održana je u Brčkom 22. marta 2019. godine.

Po dostavi inoviranog teksta, DERK je 16. maja 2019. godine donio *Odluku o odobravanju izmjena i dopuna Općih uvjeta za isporuku i snabdijevanje električnom energijom u Brčko Distriktu BiH*. Tom prilikom JP Komunalno Brčko pozvano je da izradi prečišćeni tekst Općih uvjeta, te da i dalje unapređuje ovaj dokument u skladu sa dobrom praksom koja tretira predmetnu oblast.

3.3 Postupci licenciranja

Tokom 2019. godine DERK je izdao tri licence za različite djelatnosti, a u vrijeme izrade ovog Izvještaja, intenzivno radi na rješavanju zahtjeva koji su podnijeli Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo i Inozemni centar trgovine d.o.o. Široki Brijeg.

U junu 2019. godine Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, izdata je nova licenca za aktivnosti nezavisnog operatora sistema koja važi do 30. juna 2026. godine.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnovljene licence sa periodom važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- Ezapada d.o.o. Mostar (mart 2019. godine), i
- Axpo BH d.o.o. Sarajevo (oktobar 2019. godine).

Sve licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon januara 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom*. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obavezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pisane izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je ranije iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnosiocem zahtjeva i zainteresiranim trećim licima.

Nakon prijave izvršene promjene adrese JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, donesena je odluka o nastavku korištenja licence na novoregistriranoj adresi za ovog licenciranog subjekta (juli 2019. godine). Po istom osnovu, u decembru 2019. godine, donesena je odluka koja se odnosi na Axpo BH d.o.o. Sarajevo.

Na zahtjev vlasnika licence, u martu 2019. godine donesena je odluka o suspenziji privremene licence za djelatnost međunarodne trgovine za Aluminijski Trade d.o.o. Mostar. U maju 2019. godine, zbog naročitih kršenja odredbi uvjeta za korištenje, donesena je odluka kojom se suspendira privremena licenca za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine za Vitol Adriatic d.o.o. Sarajevo. Nakon što je kompletiran zahtjev za ukidanje licence jer je donesena odluka upravljačkih struktura o prestanku daljnjeg rada i likvidaciji Društva, DERK je u junu 2019. godine donio odluku kojom je ukinuta privremena licenca za Vitol Adriatic d.o.o. Sarajevo.

Erdal d.o.o. Sarajevo je 18. septembra 2019. godine podnio nepotpun zahtjev za ukidanje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine, navodeći da se nalazi u finansijskim problemima zbog nemogućnosti naplate potraživanja od svojih kupaca. Kako u narednom periodu nisu otklonjeni nedostaci podnesenog zahtjeva, konstatirajući odsustvo finansijske stabilnosti vlasnika licence, DERK je po svojoj inicijativi u oktobru 2019. godine suspendirao, a nakon organiziranja opće javne rasprave, krajem novembra 2019. godine ukinuo licencu za Erdal d.o.o. Sarajevo. Pri tome je istaknuta činjenica da izostanak finansijske stabilnosti licenciranih subjekata može imati negativne konsekvence po

druge subjekte u sektoru, funkcioniranje tržišta i kvalitet snabdijevanja električnom energijom.

U Registru važećih licenci, na kraju 2019. godine, za djelatnost međunarodne trgovine registrirano je sljedećih 16 subjekata: Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, Interenergo d.o.o. Sarajevo, HEP Energija d.o.o. Mostar, Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo, GEN-I d.o.o. Sarajevo, Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo, HSE BH Energetsko preduzeće d.o.o. Sarajevo, EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari, JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, MH Elektroprivreda Republike Srpske – Matično preduzeće, a.d. Trebinje, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, Energy Financing Team d.o.o. Bileća, G-Petrol d.o.o. Sarajevo, LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, Ezpada d.o.o. Mostar i Axpo BH d.o.o. Mostar.

Licencu za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema ima Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. JP Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u maju 2019. godine donio odgovarajuće zaključke. U martu 2019. godine donesen je Zaključak o ažuriranju priloga Uvjeta za korištenje licence za djelatnost distribucije električne energije, odnosno pregleda objekata koji se koriste za tu djelatnost.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Državna regulatorna komisija za električnu energiju kontinuirano prati usklađenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju direktan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prilikom analize finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tokom septembra i oktobra 2019. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini,
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, i
- JP Komunalno Brčko.

Provođenje obaveza Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini u praćenju kvalitete napona, koji se operativnim upravljanjem treba održavati u propisanim granicama, predmet su posebne pažnje DERK-a. Obzirom na višegodišnje probleme sa previsokim naponima u elektroenergetskom sistemu BiH, DERK insistira na saradnji NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH, u cilju hitnog iznalaženja i primjene rješenja kojim bi se osiguralo da napon u visokonaponskoj mreži bude u dozvoljenim granicama.

NOS BiH priprema izvještaje o vanrednim situacijama u elektroenergetskom sistemu. Praksa detaljnog izvještavanja DERK-a o pojedinačnim događajima koji dovode do beznaponskog stanja sabirnica treba biti proširena kroz pripremu zbirnih izvještaja u okviru izvještavanja o stanju sistema za upravljanje i kvaliteti snabdijevanja, koji uključuju statistički pregled osnovnih veličina (broj, trajanje i količina neisporučene, odnosno neproizvedene električne energije) i prijedlog mjera za smanjenje ovakvih događaja. Posebna pažnja treba biti posvećena radu 110 kV mreže i područjima koja se napajaju radijalno.

U funkciji sigurnosti snabdijevanja, NOS BiH je pozvan da pokrene izradu standardiziranih procedura koje su u funkciji jačanja fizičke i cyber sigurnosti svih svojih informaciono-komunikacionih sistema.

DERK sa pažnjom prati sve sudske postupke u kojima učestvuje NOS BiH, i u tom smislu insistira na ažurnoj dostavi svih relevantnih informacija.

DERK u okviru regulatornog nadzora posebnu pažnju posvećuje razmatranju finansijskih pokazatelja rada NOS-a BiH, o čemu se očituje prilikom odlučivanja u postupcima određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge (vidjeti dio 3.7).

U okviru regulatornog nadzora prevashodno se ističu obaveze Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine u izradi dugoročnih planova razvoja prijenosne mreže za period od deset godina, kao i izradi i usvajanju godišnjih investicionih planova. DERK je izrazio zabrinutost zbog višegodišnjih propuštanja izrade navedenih planskih dokumenata, čime se onemogućava realizacija neophodnih projekata, te ugrožava pouzdan rad sistema i kvalitet snabdijevanja električnom energijom. Posebno zabrinjava izostanak informiranja nadležnog regulatora o razlozima neispunjavanja ovih obaveza, kao i o aktivnostima kojima će se otkloniti razlozi koji su doveli do ovakve situacije.

DERK već duži niz godina ukazuje da su naponske prilike u elektroenergetskom sistemu BiH često iznad propisanih vrijednosti. U tom smislu, Državna regulatorna komisija za električnu energiju insistira na adekvatnoj saradnji NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH, u cilju hitnog iznalaženja i primjene rješenja kojim bi se osiguralo da napon u visokonaponskoj mreži bude u dozvoljenim granicama.

DERK sa pažnjom prati i tok i ishode sudskih postupaka u kojima učestvuje Elektroprijenos BiH, naročito onih kojima bi se mogla ustanoviti sudska praksa čiji rezultat bi imao negativan finansijski utjecaj na poslovanje regulirane kompanije. U tom smislu se insistira na blagovremenom i potpunom informiranju DERK-a. Također, neophodno je pravovremeno informiranje DERK-a o nenaplaćenim potraživanjima Elektroprijenosa BiH od vlasnika licenci za trgovinu električnom energijom, kako bi se pravovremeno preduprijedili negativni finansijski efekti za reguliranu kompaniju.

DERK u okviru regulatornog nadzora posebnu pažnju posvećuje razmatranju finansijskih pokazatelja rada Elektroprijenosa BiH, o čemu se očituje prilikom odlučivanja u postupcima određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije (vidjeti dio 3.7).

DERK kontinuirano insistira na jačanju saradnje NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH i unaprijeđenju koordinacije djelovanja, a naročito u međunarodnim aktivnostima kojima elektroenergetski sistem BiH može ostvariti benefite.

U okviru regulatornog nadzora JP Komunalno Brčko, Državna regulatorna komisija je u više navrata isticala neophodnost razvoja zakonskog okvira u Brčko Distriktu BiH, odnosno usvajanja novog zakona o električnoj energiji, u skladu sa Trećim energetske paketom, kao i zakona o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji, te zakona o energetskej efikasnosti. Izostanak usvajanja nove legislative usporava, a u značajnoj mjeri i onemogućava daljnji razvoj sektora i ugrožava sigurnost snabdijevanja na području Distrikta.

Poseban problem predstavlja izostanak reguliranja međusobnih vlasničko-pravnih odnosa između nadležnih tijela Brčko Distrikta BiH i JP Komunalno Brčko u pogledu imovine koja je u funkciji distribucije i snabdijevanja električnom energijom. Dodatno, potrebno je okončati proceduru povećanja osnovnog kapitala preduzeća, sa sadašnjih dvije hiljade KM, na propisima DERK-a predviđenih minimalno jedan milion KM za subjekte koji se bave trgovinom i snabdijevanjem električnom energijom.

I tokom 2019. godine DERK je naglašavao neophodnost potpunog računovodstvenog razdvajanja djelatnosti distribucije i snabdijevanja, kao i ovih djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada).

Regulirana kompanija je upoznata o potrebi nastavka aktivnosti na smanjenju gubitaka električne energije u distributivnoj mreži, imajući u vidu da su ovi gubici u Brčko Distriktu BiH veći od bosanskohercegovačkog prosjeka. U okviru regulatornog nadzora naglašena je potreba da svi nadležni subjekti Brčko Distrikta BiH kontinuirano djeluju na otklanjanju evidentiranih nedostataka.

3.5 Rješavanje sporova

Jedna od specifičnosti regulacije je adjudikativna funkcija regulatora, odnosno nadležnost za rješavanje sporova koji nastanu između korisnika i pružaoca usluga u reguliranom sektoru. Shodno *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*, rješavanje sporova koji se odnose na prijenosni sistem dio je nadležnosti i ovlaštenja DERK-a. U okviru ove regulatorne funkcije, DERK je u prethodnom periodu postupao u dva slučaja – prvi se odnosio na spor između Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine i JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne, u vezi sa obavezom plaćanja naknade za priključenje Hidroelektrane Mostarsko blato na prijenosnu mrežu, dok se drugi odnosio na zahtjev Preventa BH d.o.o. Sarajevo za sticanje statusa kupca direktno priključenog na prijenosnu mrežu.⁴ Obje odluke Državne regulatorne komisije u ovim postupcima su *ex lege* konačne i izvršne. Odluka koja se odnosila na plaćanje naknade za priključak Hidroelektrane Mostarsko blato osporena je pred Sudom Bosne i Hercegovine. Postupak je pravosnažno okončan presudom donesenom u julu 2019. godine kojom je odbijena tužba i potvrđena odluka DERK-a (vidjeti dio 3.10, pod naslovom *Aktuelni i riješeni sudski sporovi*). Odluka DERK-a kojom je Elektroprijenosu BiH naloženo priključenje Preventa BH d.o.o. Sarajevo, na lokaciji Topuzovo polje, na prijenosnu mrežu je izvršena u ostavljenom roku od strane Elektroprijenosa BiH i nije osporavana tužbom u upravnom sporu.

Tokom 2019. godine, nije bilo novih zahtjeva za rješavanje sporova koji su u nadležnosti DERK-a. Osim direktnog osiguravanja prava na fer i nediskriminirajući pristup prijenosnoj mreži i aktivne zaštite kupaca kroz rješavanje sporova, Državna regulatorna komisija nastoji djelovati edukativno i preventivno, te ova nastojanja u značajnoj mjeri preduprijeđuju ove sporove. Preventivne aktivnosti se ostvaruju na više načina – provođenjem nadzora nad reguliranim subjektima i kvalitetom usluga koje pružaju, prikupljanjem, analizom i obradom podataka o propisima i postupanjima reguliranih subjekata na području pristupa prijenosnoj mreži i zaštite potrošača, te aktivnim učestvovanjem predstavnika DERK-a u kreiranju različitih platformi i edukativnih alata za korisnike i potrošače.

⁴ Postupci rješavanja ovih sporova opisani su u izvještajima o radu DERK-a u 2017. i 2018. godini.

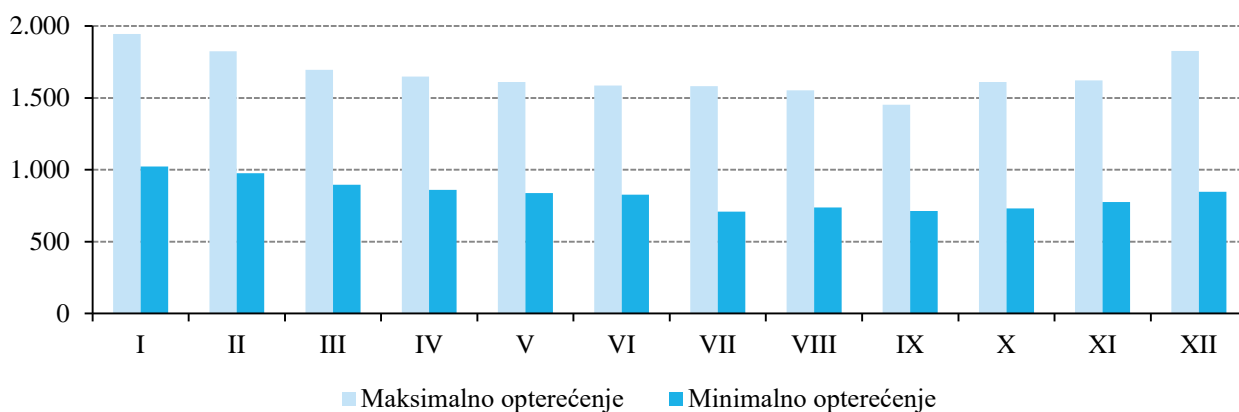
3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

Elektroenergetski sistem BiH je tokom 2019. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

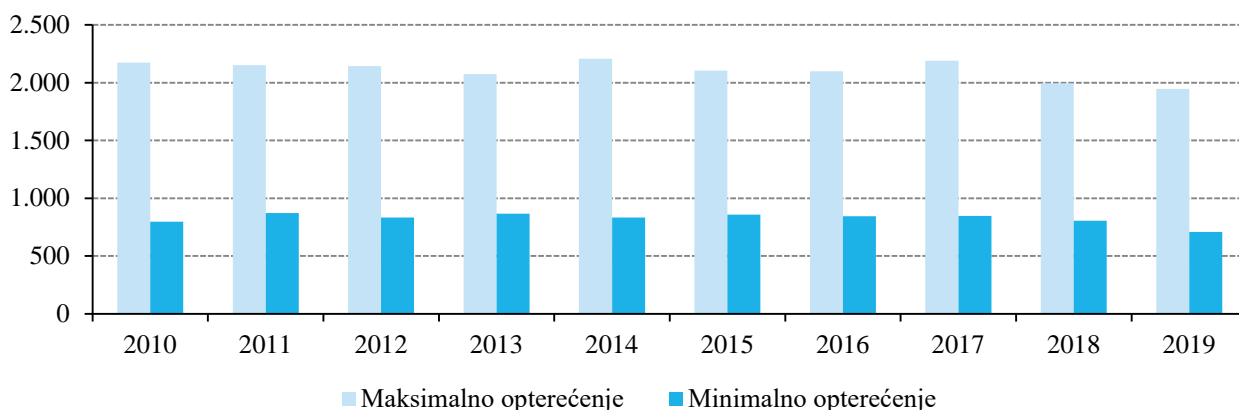
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema od 1.945 MW zabilježeno je u osamnaestom satu 5. januara 2019. godine, u danu u kojem je ostvarena i maksimalna dnevna potrošnja od 38.951 MWh električne energije. Minimalno opterećenje od 709 MW zabilježeno je u šestom satu 14. jula 2019. godine, kada je ostvarena i minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 23.721 MWh. Maksimalno i minimalno opterećenje tokom 2019. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Neželjena odstupanja prema susjednim elektroenergetskim sistemima od deklariranih programa razmjene u 2019. godini iznosila su ukupno 42 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne energije ukupno 39 GWh. Mjesečna odstupanja

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tokom 2019. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u periodu 2010. – 2019. godina (MW)

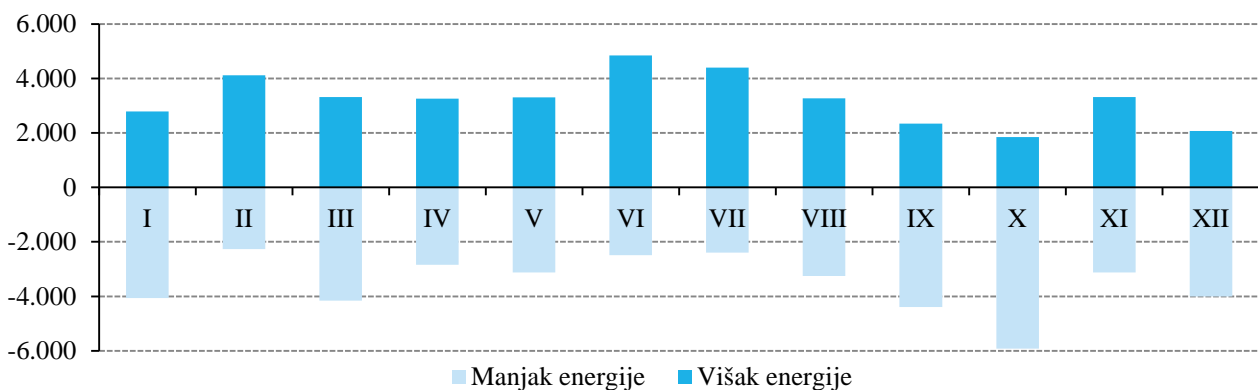
elektroenergetskog sistema BiH u 2019. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje ‘nadolje’) zabilježen je u aprilu u iznosu od 186 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje ‘nagore’), u septembru 2019. godine u iznosu 171 MWh/h.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 18.258,9 GWh, što je 10,17% manje nego u 2018. godini. Prijenosni gubici iznosili su 323,9 GWh, odnosno 1,77% od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 933,3 GWh ili 9,2% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora BiH. Procenat prijenosnih i distributivnih gubitaka prikazan je na slici 4.

U 2019. godini pumpna hidroelektrana PHE Čapljina je iz prijenosnog sistema preuzela 96 GWh, a ukupna proizvodnja ove elektrane iznosila je 945 GWh električne energije.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja (ENS_{nepl}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sistemu BiH u prethodnih pet

Slika 3. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sistema BiH u 2019. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distributivni gubici

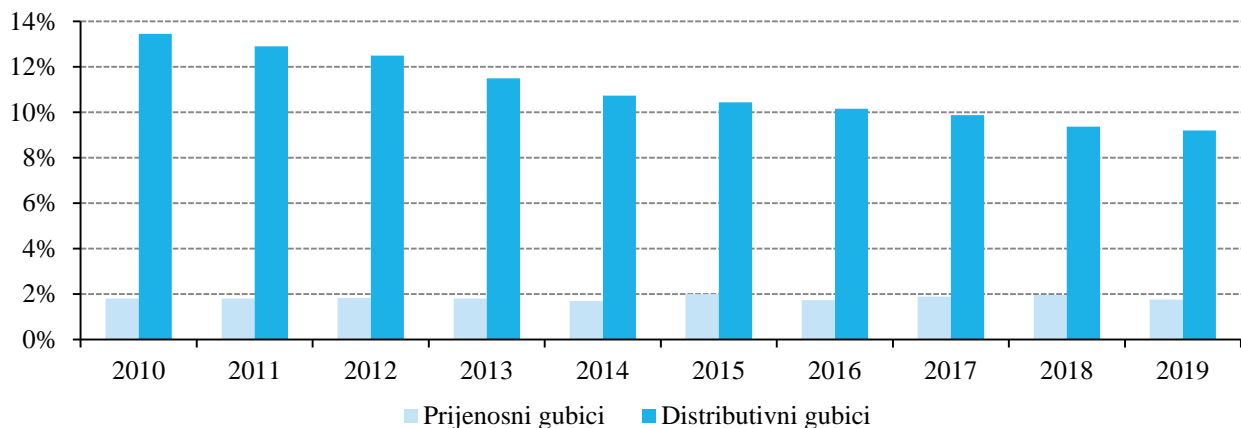

Tabela 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2015		2016		2017		2018		2019	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594	1.181,83	13.661	1.095,03	21.370
ENS _{pl}	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817	1.377,39	24.297	1.100,55	17.178
<i>Ukupno</i>	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411	2.559,22	37.958	2.159,59	38.548

Tabela 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
AIT ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497
AIT ₂₀₁₈	0,2046	9,5267	3,2354	1,7183	2,2664	6,3035	3,0782	5,2013	3,3805	0,1153	3,1875	0,2781
AIT ₂₀₁₉	0,1233	14,0321	8,8927	10,0696	3,3278	9,0077	13,4418	3,6580	9,3859	6,2718	0,6274	0,9416

godina, dati su u tabeli 1. Ukupna neisporučena energija, nakon prošlogodišnjeg značajnijeg pada bilježi manji rast u 2019. godini.

Tabela 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Tokom 2019. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. U septembru 2019. godine u pogon je pušten novi dalekovod DV 110 kV Gacko – Nevesinje, čime je po prvi put je osigurano dvostrano napajanje trafostanica TS 110/x kV Gacko i TS 110/x kV Nevesinje, te je na taj način značajno poboljšan kvalitet snabdijevanja u ovom dijelu Bosne i Hercegovine.

Novi prekogranični dalekovod DV 400 kV Trebinje – Lastva (Crna Gora) u probni pogon uključen je 2. aprila 2019. godine. Time je nova trafostanica Lastva priključena na prijenosnu mrežu po sistemu ulaz – izlaz na postojeći dalekovod DV 400 kV Trebinje – Podgorica 2. Izgradnja ove trafostanice u funkciji je priključenja podmorskog kabla za prijenos istosmjernom strujom visokog napona (HVDC) između Crne Gore i Italije.

Ovaj HVDC kabl u trajni rad pušten je krajem decembra 2019. godine, a upotreba njegove nominalne prijenosne snage planirana je za početak 2020. godine. Projektovani tokovi snage i do 600 MW imat će i znatan utjecaj na tokove snaga u elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine. Stoga je NOS BiH aktivno učestvovao u izradi Plana odbrane elektroenergetskog sistema Crne Gore.

Početak januara 2019. godine u vjetroelektrani Jelovača instalirane snage 36 MW (18×2 MW) izvršena je prva sinhronizacija generatora na elektroenergetski sistem, čime je počeo njen probni rad. Nakon što su krajem 2019. godine kompletirana sva funkcionalna ispitivanja, ova elektrana, koja je na prijenosnu mrežu priključena preko trafostanice TS 110/33 kV Jelovača, dobila je saglasnost NOS-a BiH za trajni pogon.

Usluge sekundarne regulacije u 2019. godini su pružali JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, MH Elektroprivreda Republike Srpske, a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar. Tokom godine tercijarna regulacija angažirana je 100 puta, kao tercijarna regulacija 'nagore' 83 puta, te kao tercijarna regulacija 'nadolje' 17 puta, od čega 21 put u martu 2019. godine. Ipak, nominirana količina tercijarne regulacije često nije bila u potrebnom opsegu.

U 2019. godini, dogodilo se 547 ispada na 400, 220 i 110 kV prijenosnoj mreži, od čega 80 ispada 400 kV dalekovoda, 218 ispada 220 kV dalekovoda, 220 ispada 110 kV dalekovoda, devet ispada transformatora 400/220 kV, 400 MVA, četiri ispada transformatora 400/110 kV, 300 MVA i 16 ispada transformatora 220/110 kV, 150 MVA.

U protekloj godini registrirano je 58 ispada termoblokova i 13 ispada hidrogenatora. Nedostajuća energija u sistemu nadoknađena je angažiranjem tercijarne rezerve.

Kao i prethodnih godina, i u 2019. godini naponske prilike u elektroenergetskom sistemu su često bile iznad vrijednosti propisanih Mrežnim kodeksom, posebno u 400 kV i 220 kV mreži. Najviši napon u 400 kV mreži registriran je u trafostanici TS Mostar 4 u decembru, kada je izmjeren napon od 453,56 kV. U junu je, u trafostanici TS Trebinje, izmjeren najviši napon u 220 kV mreži (260,90 kV), dok je u junu u trafostanici TS Sarajevo 10 izmjeren najviši napon u 110 kV mreži (127,47 kV).

Glavni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona su slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u periodima niskog opterećenja konzuma, koji generiraju veliku količinu reaktivne energije. Pojava previsokih napona je problem regionalnog karaktera, te se stoga i rješenja ovog problema traže na nivou regije.

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u objektima Elektroprijenosa BiH, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

Tabela 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

	2015	2016	2017	2018	2019
SAIFI Planirani zastoji	0,65	0,55	0,92	0,76	0,64
SAIFI Neplanirani zastoji	0,90	0,97	0,81	0,69	0,99
SAIFI <i>Ukupno</i>	1,56	1,52	1,73	1,45	1,63
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	108,53	92,92	114,66	94,68	73,71
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	76,00	68,61	48,55	53,31	63,24
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	184,52	161,53	163,21	147,99	136,95

Tabela 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2015	2016	2017	2018	2019
SAIFI Planirani zastoji	4,12	3,53	3,93	3,33	2,76
SAIFI Neplanirani zastoji	7,76	5,78	7,01	4,96	4,93
SAIFI <i>Ukupno</i>	11,88	9,31	10,94	8,29	7,69
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	365,77	399,12	324,97	255,11	239,55
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	532,99	371,99	465,81	314,55	453,10
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	898,76	771,18	790,78	569,66	692,68

U tabelama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u transformatorskim stanicama Elektroprijenosa BiH uzrokovane poremećajima u distributivnoj mreži, koji su znatno nepovoljniji, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže, i njenu češću podložnost različitim vrstama kvarova.

Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu BiH dati su u Prilogu A, a karta sistema u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u novembru 2017. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predočeni zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Svojim zahtjevom Elektroprijenos BiH zatražio je povećanje prosječne tarife za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,0098 feninga/kWh, odnosno povećanje za 13,6%.

Tarife se određuju u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* i *Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne*

energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 18. januara 2018. godine. Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih učesnika da neposredno učestvuju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno je učestvovalo i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime im je omogućeno da u zaštiti svojih prava i interesa neposredno učestvuju u postupku pred regulatorom.

Konačna odluka u ovom postupku donesena je 8. maja 2019. godine. Tom odlukom tarifa za usluge prijenosa električne energije je zadržana na istom nivou koji je u primjeni od 1. maja 2017. godine. Dakle, dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju i dalje iznosi 0,578 feninga/kWh, a dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu iznosi 1,472 KM/kW (prosječna prijenosna mrežarina iznosi 0,889 feninga/kWh).

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je 11. novembra 2019. godine podnio novi zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije, kojim je zatražio povećanje prosječne tarife za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,184 feninga/kWh, odnosno povećanje za 33,2%.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem pored regulirane kompanije aktivno učestvuje pet umješača, održana je 17. decembra 2019. godine. Krajem decembra 2019. godine svim učesnicima u postupku dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije nastaviti će se u 2020. godini.

Tarifa za rad nezavisnog operatora sistema; tarife za sistemsku i pomoćne usluge

U skladu sa zakonom propisanom obavezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama, Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je u oktobru 2018. godine podnio zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2019. godinu. Potrebni prihod za 2019. godinu zatražen je iznosu 9.657.336 KM, tražena tarifa za rad nezavisnog operatora sistema koju plaćaju kupci iznosi 0,070203 feninga/kWh, a tarifa koju plaćaju proizvođači 0,007796 feninga/kWh. Predložena tarifa za sistemsku uslugu iznosi 0,647 feninga/kWh.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, na kojoj je omogućeno učešće šest subjekata u statusu umješača, održana je 11. decembra 2018. godine. Tom prilikom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za 2019. godinu, korigirajući svoj zahtjev prema kojem se traži tarifa koju plaćaju kupci u iznosu 0,072241 feninga/kWh, tarifa koju plaćaju proizvođači 0,006217 feninga/kWh, te tarifa za sistemsku uslugu u iznosu od 0,599 feninga/kWh. Krajem decembra 2018. godine, reguliranoj kompaniji i svim umješačima dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar.

Na osnovu izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnosioca zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 24. januara 2019. godine donijela *Odluku o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge*, a 19. februara 2019. godine *Odluku o tarifi za rad nezavisnog operatora sistema*.

Tarifa za rad nezavisnog operatora sistema povećana je približno 20%. Odlukom je definirano da tarifu za rad nezavisnog operatora sistema plaćaju proizvođači za energiju injektiranu u prijenosni sistem u iznosu od 0,0047 feninga/kWh, a kupci za energiju preuzetu iz prijenosne mreže plaćaju tarifu u iznosu od 0,0563 feninga/kWh.

Prilikom utvrđivanja tarife za sistemsku uslugu određeno je da njen finansijski obim u 2019. godini iznosi 60.203.591 KM. Kako ukupna energija koju preuzimaju kupci iz prijenosnog sistema u BiH za 2019. godinu iznosi 11.982.680.000 kWh, to bi proračunska vrijednost tarife za sistemsku uslugu iznosila 0,5024 feninga/kWh, što je 57,6% više od ranije utvrđene tarife. Komisija se, u cilju izbjegavanja naglih povećanja, opredijelila za postepeno povećanje tarife za sistemsku uslugu i odredila da ova tarifa bude povećana 30% na iznos 0,4143 feninga/kWh, uz najavu da će se u odgovarajućem trenutku pristupiti podešavanju tarife za sistemsku uslugu.

27. marta 2019. godine, donijeta je *Odluka o izmjeni Odluke o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge*, kojom je ova tarifa povećana 11,8% na iznos 0,4632 feninga/kWh.

DERK je i u nastavku 2019. godine pratio razvoj prilika na balansnom tržištu, te je zbog ukazane potrebe 31. decembra 2019. godine donio još jednu *Odluku o izmjeni Odluke o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge*, kojom je ova tarifa još jednom povećana, ovaj put 12%, dostižući iznos 0,5188 feninga/kWh.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je 31. oktobra 2019. godine podnio novi zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2020. godinu. Zatraženo je da tarifa za rad nezavisnog operatora sistema koju plaćaju kupci iznosi 0,095233 feninga/kWh (povećanje 69,15%), a da tarifa koju plaćaju proizvođači iznosi 0,007008 feninga/kWh

(povećanje 49,11%), pri čemu potreban prihod za 2020. godinu iznosi 11.191.896 KM. Predložena tarifa za sistemsku uslugu iznosi 0,7259 feninga/kWh, što je 39,92% više od tarife za sistemsku uslugu koja je određena 31. decembra 2019. godine.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem pored regulirane kompanije aktivno učestvuje pet umješača, održana je 16. decembra 2019. godine. Krajem decembra 2019. godine svim učesnicima u postupku dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge nastaviti će se u 2020. godini.

Tarife za kupce u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavova za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavova za snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH pokrenut je 13. novembra 2019. godine, po zahtjevu koji je regulirana kompanija dostavila 8. novembra 2019. godine.

JP Komunalno Brčko, kao javni snabdjevač na području Brčko Distrikta BiH koji svu električnu energiju za snabdijevanje svojih kupaca nabavlja na veleprodajnom tržištu električne energije, zatražilo je povećanje tarifa koje su u primjeni od 1. januara 2018. godine, odnosno izmjene odluka o tarifama kojim bi se omogućilo:

- povećanje troškova distributivne mrežarine za 6,97%,
- povećanje prosječne cijene snabdijevanja u okviru univerzalne usluge za 6,96%, i to za kategoriju ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV) za 5,6%, a za domaćinstva 7,4%,
- ostvarenje dobiti javnog snabdjevača u vrijednosti od 2% od troškova nabavke električne energije za snabdijevanje u okviru univerzalne usluge, i
- povećanje cijene tarifnog elementa ‘aktivna električna energija’ za prvu tarifnu grupu u kategoriji ‘ostala potrošnja’.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem nije bilo zahtjeva za dodjelu statusa umješača, održana je 11. decembra 2019. godine. Krajem istog mjeseca reguliranoj kompaniji dostavljen je *Izveštaj voditelja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarifnih stavova za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavova za snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH nastaviti će se u 2020. godini.

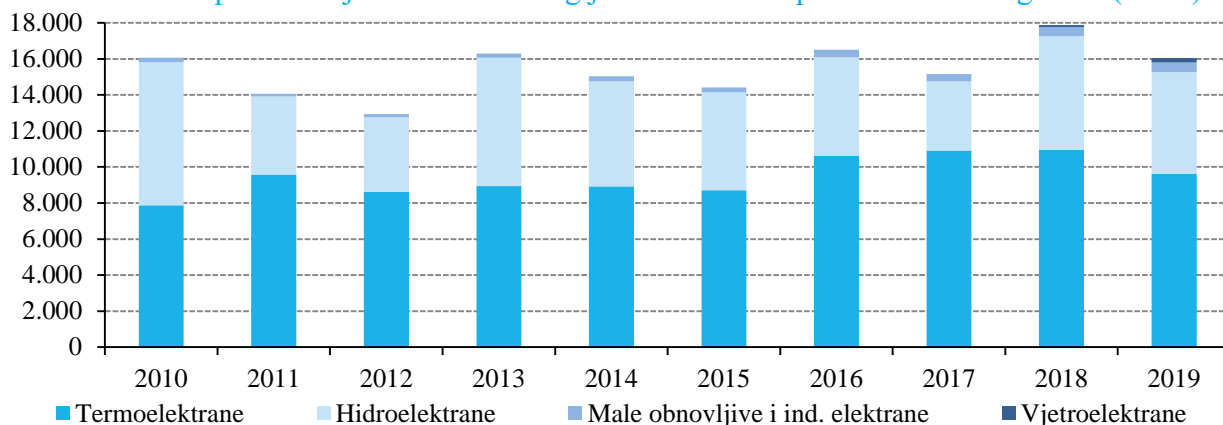
3.8 Tržište električne energije

U Bosni i Hercegovini je 2019. godine ostvarena proizvodnja električne energije u iznosu od 16.074 GWh, što je 1.799 GWh, odnosno 10,1% manje u odnosu na prethodnu godinu. Za razliku od 2018. godine, u kojoj su bili prisutni vrlo povoljni hidrološki uvjeti, situacija u 2019. godini je bila u granicama desetogodišnjeg prosjeka, što je rezultiralo proizvodnjom u hidroelektranama od 5.650 GWh i smanjenjem proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu za 650 GWh ili 10,3%.

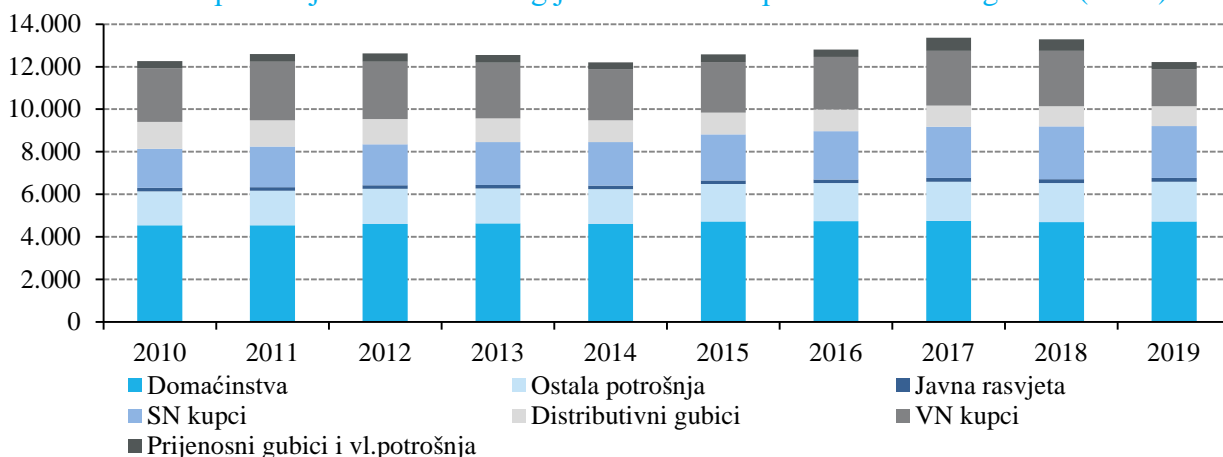
Proizvodnja u termoelektranama je također zabilježila smanjeni obim, dostižući iznos od 9.613 GWh što je 10,2% manje u odnosu na prethodnu godinu. Pri tome najveći pad proizvodnje zabilježen je u termoelektranama Kakanj (27,9%) i Tuzla (13,7%).

Nakon što je 2018. godine puštena je u rad vjetroelektrana Mesihovina instalirane snage 50,6 MW, prvi objekat ove vrste priključen na prijenosni sistem, u 2019. godini u pogon je ušla i vjetroelektrana Jelovača instalirane snage 36 MW. Ove dvije elektrane smještene u jugozapadnom dijelu BiH, ukupno su proizvele 254 GWh. Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora iznosila je 536,94 GWh, što je 7,8% više u odnosu na 2018.

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

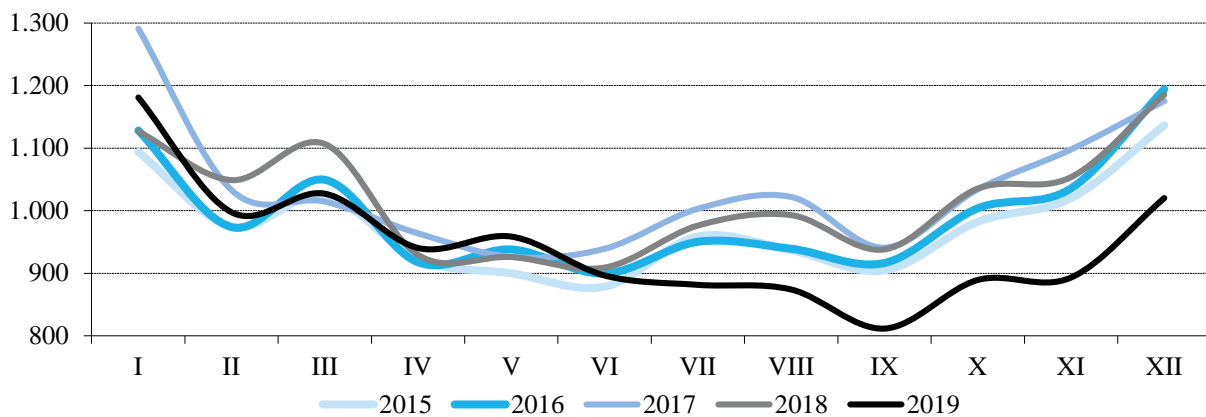
Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

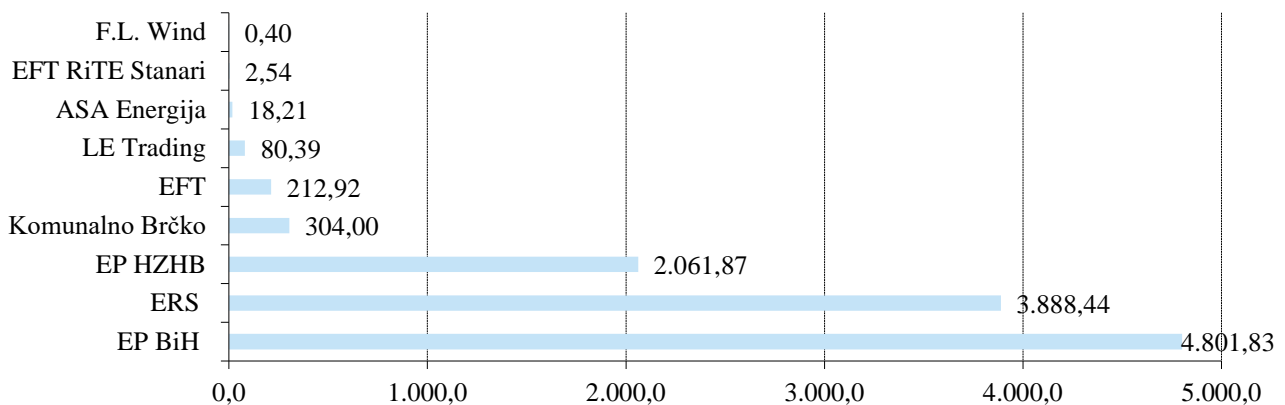
godinu, kada je iz ovih izvora dobiveno 498,21 GWh. Dominantan udio u ovoj kategoriji i dalje imaju male hidroelektrane sa 497,99 GWh (469,39 GWh u 2018. godini) dok je u solarnim elektranama proizvedeno 30,04 GWh (20,65 GWh u 2018. godini), u elektranama na biomasu i biogas 8,84 GWh (8,15 GWh u 2018. godini), te u vjetroelektranama priključenim na distributivni sistem 0,07 GWh (0,02 GWh u 2018. godini). Značajan dio proizvodnje iz manjih obnovljivih izvora imaju nezavisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 427,18 GWh (79,6%), dok je ostatak (20,4%) proizveden u elektranama u vlasništvu elektroprivreda. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 20,82 GWh. Struktura proizvodnje tokom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura potrošnje električne energije u BiH.

Ukupna potrošnja električne energije u BiH tokom 2019. godine iznosila je 12.330 GWh, što je 7,3% manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem (VN kupci) smanjena je 32,8% i iznosila je 1.751 GWh, što je za 853 GWh manje u odnosu na 2018. godinu. Distributivna potrošnja je neznatno povećana i iznosila je 10.143 GWh. Posmatrano po kategorijama krajnjih kupaca priključenih na distributivni sistem,

Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2019. godini, po snabdjevačima (GWh)

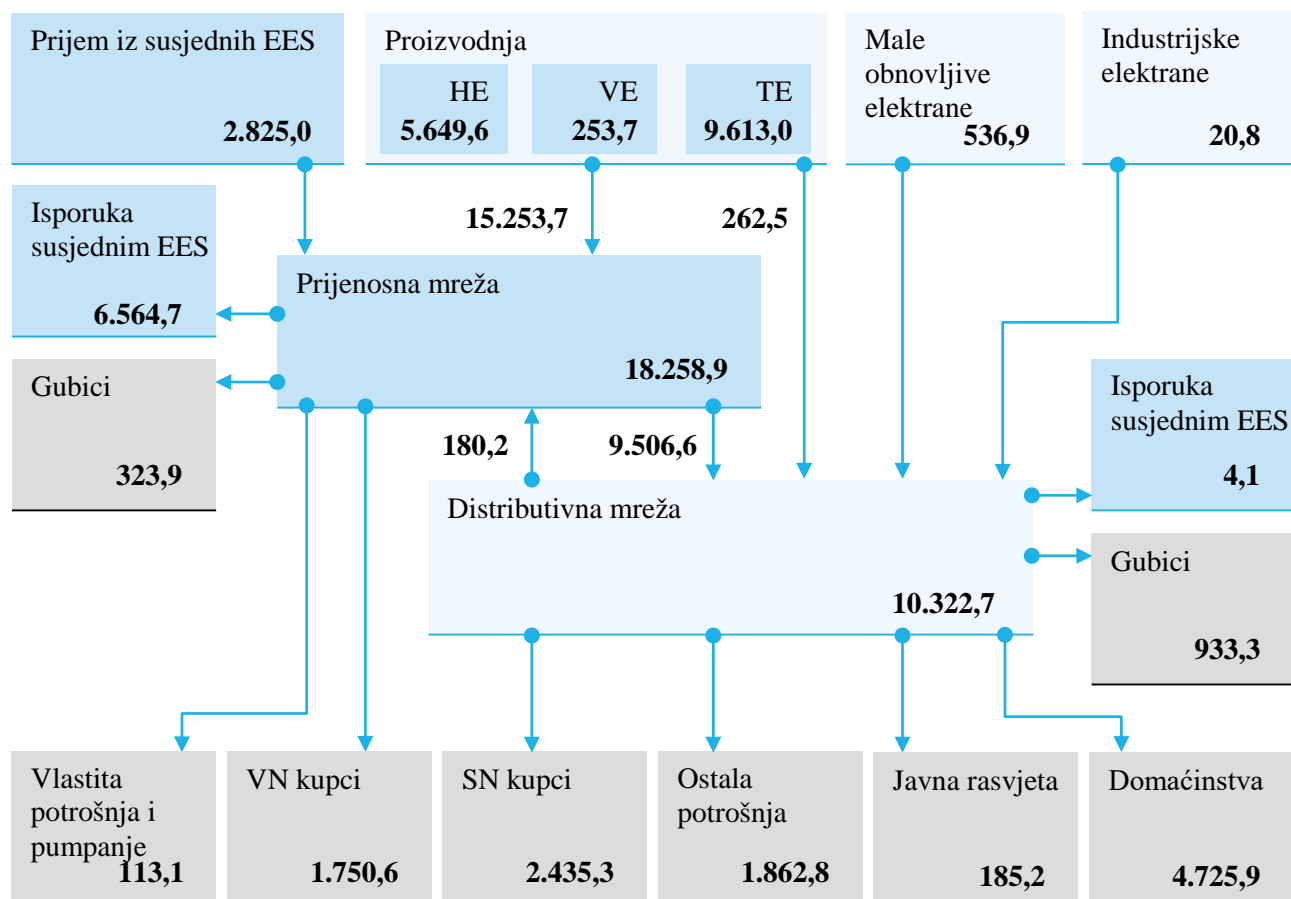

smanjenje je zabilježeno kod kupaca na 35 kV (12,7%), dok je u ostalim kategorijama potrošnje registrirano skromno povećanje potrošnje i to 0,9% kod domaćinstava i kupaca priključenih na 10 kV, 1,0% kod ostale potrošnje i 2,1% kod javne rasvjete. Značajan je podatak da je potrošnja domaćinstava nakon smanjenja u 2018. godini, zabilježila povećanje u 2019. godini, te je iznosila 4.726 GWh.

Ukupno preuzimanje električne energije iz prijenosnog sistema iznosilo je 11.370 GWh, što je 860 GWh manje u odnosu na 2018. godinu ili 7,0%. Ovakav rezultat je u najvećoj mjeri posljedica izlaska iz pogona tvornice Aluminij Mostar koji se desio 10. jula 2019. godine, te smanjenog rada PHE Čapljina u pumpnom režimu (96 GWh u 2019. godini na prema 137 GWh u 2018. godini). Podaci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sistema prikazani su na slici 7 po mjesecima, te na slici 8 po snabdjevačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilansni suficit u 2019. godini iznosio je 3.744 GWh, što je za 835 GWh manje nego u prethodnoj godini. Bilansne elektroenergetske veličine ostvarene u 2019. godini pregledno su prikazane na slici 9. Detaljne bilansne veličine i elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine dati su u prilogima C i D.

Slika 9. Ostvarene bilansne veličine u 2019. godini (GWh)

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u jugoistočnoj Evropi, koje je od direktnog interesa za elektroprivredne subjekte iz BiH, niz godina bio je prisutan trend pada veleprodajnih cijena. U 2017. godini ovaj trend je zaustavljen, dok je u 2018. godini zabilježen značajan rast. U 2019. godini ove cijene nisu značajno rasle, ali su ipak dostigle sami evropski vrh. Osnovni razlog leži u deficitu energije u regiji, koji se vremenom povećava zbog visokih cijena naknada za emisije ugljen dioksida (od 23 do 27 €/t tokom 2019. godine) koje se plaćaju u zemljama EU za proizvodnju u termoelektranama na uglj. Zbog toga dolazi do smanjenja i gašenja proizvodnje u termoelektranama, koje nije u potrebnom obimu praćeno investiranjem i izgradnjom obnovljivih izvora, što u daljnjem dovodi do povećanja deficita u regiji i održava veleprodajne cijene na značajno višem nivou nego u ostatku Evrope. U tabeli 5 date su cijene električne energije na značajnijim berzama sa aspekta regije jugoistočne Evrope.

Tabela 5. Cijene električne energije na berzama (€/MWh)

<i>Berzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
EPEX Germany	37,70	85,80	-42,24
EPEX Austria	40,09	85,84	-7,27
SIPX	48,72	133,18	8,23
HUPXDAM	50,31	106,94	20,66
OPCOM	50,25	122,10	7,01
SEEPEX	50,48	120,74	21,01
CROPEX	49,31	133,18	8,24

EPEX Germany – Indeks Evropske berze za energiju (EEX) za Njemačku

EPEX Austria – Indeks Evropske berze za energiju (EEX) za Austriju

SIPX – Indeks Slovenačke berze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske berze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunski berzovni indeks

SEEPEX – Srpski berzovni index

CROPEX – Hrvatski berzovni index

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u BiH u 2019. godini iznosila je 12.330 GWh ili 7,3% manje nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sistem su preuzeli 1.751 GWh ili 32,8% manje, a kupci priključeni na distributivni sistem 10.143 GWh, što je neznatno više nego prethodne godine. Od ovog iznosa 9.209 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 933 GWh na gubitke u distribuciji. Ukupna prodaja krajnjim kupcima iznosila je 10.960 GWh i manja je za 832 GWh, odnosno 7,1%.

Tabela 6. Broj kupaca električne energije u BiH

Snabdjevač	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Domaćinstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	6	62	925	64.657	701.439	4.586	771.675
Elektroprivreda RS	4	36	1.067	33.839	528.076	865	563.887
Elektroprivreda HZHB	1		225	15.319	179.132	1.844	196.521
Komunalno Brčko		1	31	4.319	30.915	423	35.689
Ostali snabdjevači	2	1	9	2			14
Ukupno	13	100	2.257	118.136	1.439.562	7.718	1.567.786

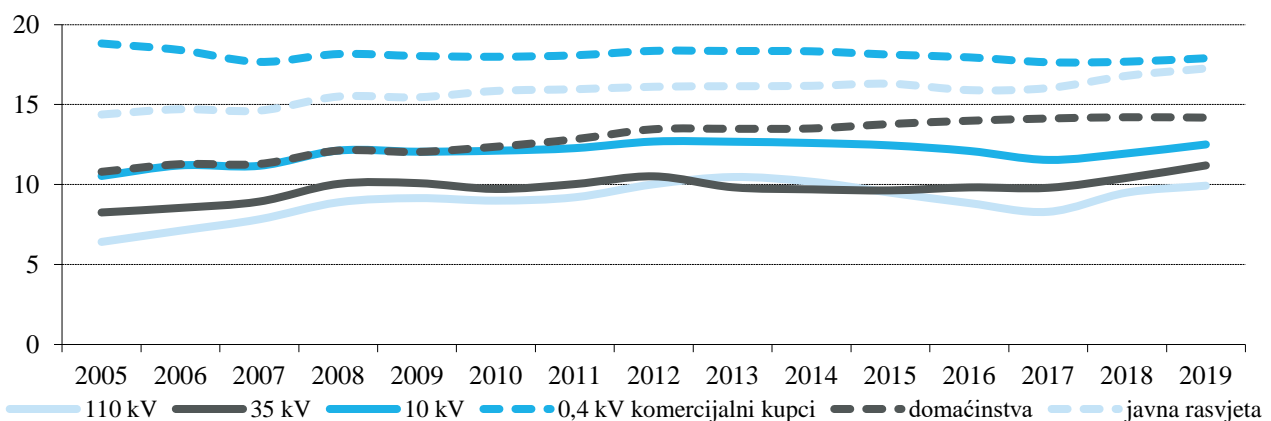
Broj kupaca električne energije u BiH nastavlja rasti – tokom godine povećao se za 14.347 i na kraju godine iznosio je 1.567.786 (tabela 6). Pri tome se broj kupaca u kategoriji domaćinstva povećao za 12.631.

Nadležne regulatorne komisije u BiH više ne utvrđuju tarifne stavove za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za snabdijevanje za sve kupce, osim za domaćinstva i kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. januara 2015. godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog snabdjevača na tržištu. Kupci koji ne odaberu snabdjevača na tržištu mogu se snabdijevati kod javnih snabdjevača po cijenama za javno snabdijevanje, a domaćinstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge po reguliranim cijenama.

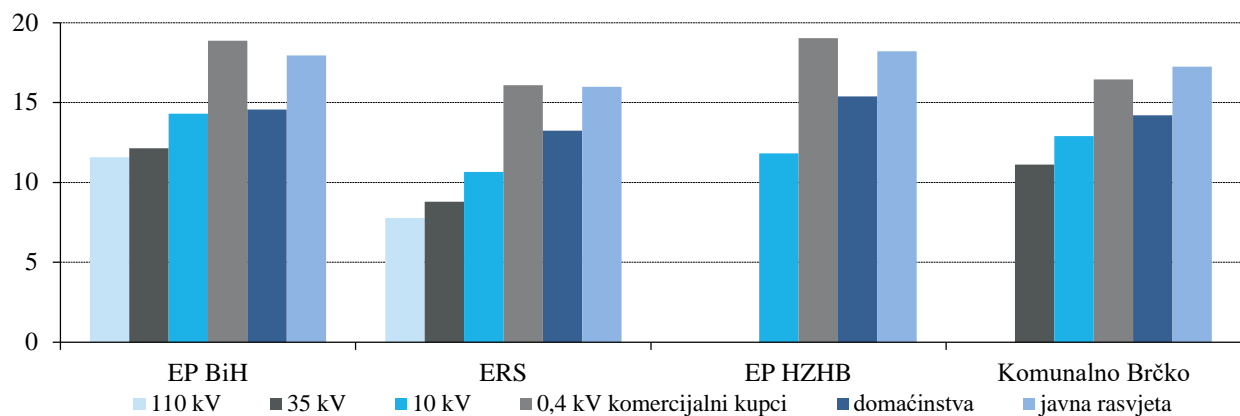
Mogućnost snabdijevanja u okviru univerzalne usluge tokom 2019. godine koristila su sva domaćinstva u BiH i najveći broj kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’. Prosječna cijena električne energije za te kupce iznosila je 15,23 feninga/kWh i nešto je veća nego u 2018. godini kada je iznosila 15,18 feninga/kWh. Pri tome je prosječna cijena za domaćinstva iznosila 14,18 feninga/kWh (smanjenje od 0,2%), dok je prosječna cijena za kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ bila 17,90 feninga/kWh i veća je za 1,2% u odnosu na 2018. godinu.

I iz ovih podataka vidljivo je da regulatorne komisije u BiH djeluju na postepenom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za male komercijalne kupce i domaćinstava u prethodnih nekoliko godina u BiH jasno je vidljiv na slici 10. Prema podacima iz 2019. godine unakrsna subvencija između malih komercijalnih kupaca i domaćinstava u prosjeku iznosi 26,3%, bilježeći najmanju

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV-a (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV-a (fening/kWh)

vrijednost u slučaju kupaca koje snabdijeva Komunalno Brčko (15,7%), a najveću kod kupaca Elektroprivrede BiH (29,6%). Jasna je potreba da se unakrsne subvencije daljnjim mjerama regulatornih komisija i efikasnim funkcioniranjem tržišta nastave smanjivati, čime će se ispoštovati osnovni regulatorni princip odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena. Time će se omogućiti tržišno nadmetanje i u snabdijevanju domaćinstava, odnosno otvoriti mogućnosti tržišnim snabdjevačima da ponude povoljnije cijene i budu konkurentni i u tom segmentu tržišta. Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim snabdjevačima i kategorijama kupaca u 2019. godini.

Na maloprodajnom tržištu od 1. januara 2016. godine registrirane su prve promjene snabdjevača kod kupaca priključenih na distributivni sistem, od kada iz mjeseca u mjesec njihov broj varira. U 2019. godini najveći dio kupaca se snabdijevao kod svojih tradicionalnih snabdjevača (tzv. 'inkubenti'). Pored inkubenata, na maloprodajnom tržištu bila su aktivna još četiri snabdjevača: HEP Energija d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, ASA Energija d.o.o. Sarajevo i ICT

d.o.o. Široki Brijeg (koji je ranije poslovao pod nazivom Proenergy). Oni su 10 kV kupcima isporučili 50,41 GWh i kupcima u kategoriji ‘ostala potrošnja’ 2,18 GWh. Na prijenosnom sistemu je registrirano 80,39 GWh koje je LE Trading prodao Aluminiju d.d. Mostar, 212,92 GWh koje je Energy Financing Team d.o.o. Bileća prodao Društvu BSI d.o.o. Jajce, kao i 18,21 GWh koje je ASA Energija d.o.o. Sarajevo prodala Željezari Ilijaš d.d. Ilijaš i Preventu CEE d.o.o. Sarajevo. Dodatno, Elektroprivreda BiH je snabdijevala jednog 10 kV kupca koji se nalazi na distributivnom području kojim upravlja Elektroprivreda HZHB sa isporukom od 1,81 GWh. Sumirajući ove nabavke, u 2019. godini kupcima koji su promijenili snabdjevača isporučeno je 365,92 GWh, odnosno 3,3% od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. U prethodnom periodu desetine hiljada kupaca promijenilo je uvjete snabdijevanja promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim snabdjevačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za snabdijevanje koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se snabdijevaju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.588,78 GWh (60,1% od ukupne potrošnje krajnjih kupaca), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 4.371,07 GWh (39,9%).

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH, koje se zasniva na bilateralnim aranžmanima kupovine i prodaje električne energije između snabdjevača. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je značajan – u 2019. godini bilo je aktivno 15 licenciranih subjekata, ostvarujući promet od 5.793.040 MWh. U prethodne dvije godine primjetno je smanjenje fizičkog obima prometa, što se podudara sa porastom cijena na veleprodajnom tržištu, čime se smanjuje prostor manjim trgovcima i pogoduje inkubentima (slika 12). Ipak, uvažavajući dostignuti nivo cijena na veleprodajnom tržištu, procjenjuje se da se ukupni finansijski obim transakcija ne smanjuje istom dinamikom kao fizički obim.

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2019. godini (MWh)

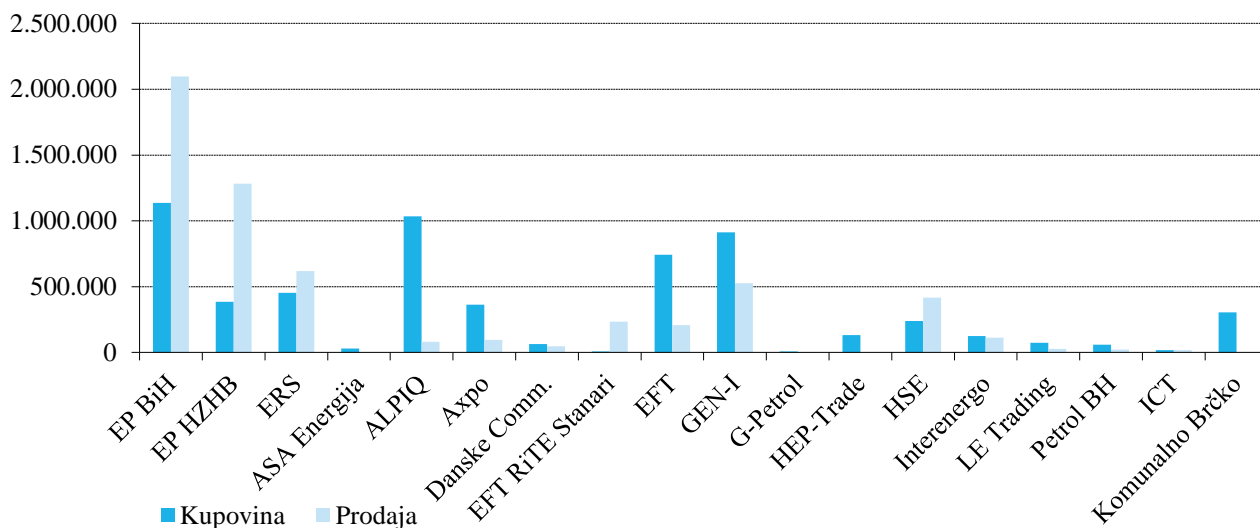

Tabela 7. Vrijednost nabavljenih pomoćnih usluga

<i>Pomoćna usluga</i>	<i>2018 (KM)</i>	<i>2019 (KM)</i>	<i>Promjena (%)</i>
Sekundarna regulacija – kapacitet	11.222.100	10.721.974	-4,5
Tercijarna regulacija – kapacitet	5.757.789	5.186.552	-9,9
Balansna energija ‘nagore’	6.312.347	6.512.274	3,2
Balansna energija ‘nadolje’	-3.255.391	-2.116.484	-35,0
Gubici u prijenosnom sistemu i kompenzacije	40.990.171	43.248.360	5,5
<i>Ukupno</i>	<i>61.027.016</i>	<i>63.552.676</i>	<i>4,1</i>

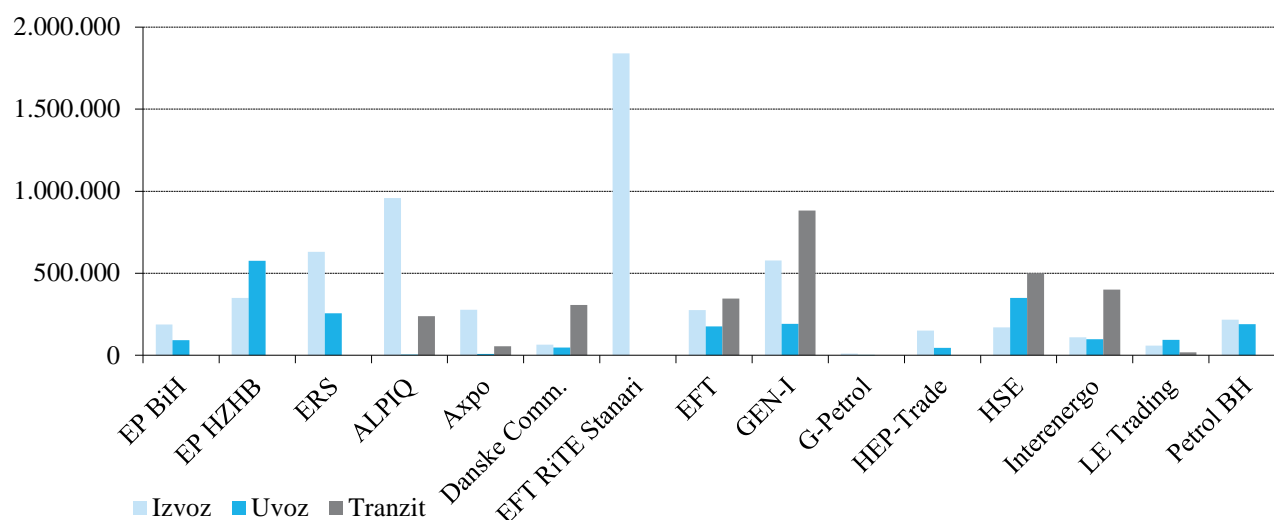
Pored veleprodajnog i maloprodajnog tržišta u Bosni i Hercegovini je funkcionalno i balansno tržište kojim upravlja Nezavisni operator sistema u BiH. U biti radi se o monopsonom tržištu, gdje na strani potražnje postoji samo jedan subjekt – NOS BiH, dok na strani ponude egzistiraju uglavnom proizvođači koji pružaju pomoćne usluge (kapacitet i energija u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji i energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu). Na balansnom tržištu se također obavlja i obračun odstupanja (debalansa) balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda u energetsom i finansijskom smislu. Cijene debalansa se određuju na osnovu cijena balansne energije na satnom nivou. Sve transakcije između ponuđača sa jedne strane i NOS-a BiH sa druge strane obavljaju se na tržišnom principu putem godišnjih i mjesečnih tendera, dok se cijene balansne energije formiraju putem ponuda pružalaca sekundarne i tercijarne regulacije na satnoj osnovi dan unaprijed.

Vrijednost ukupno nabavljenih pomoćnih usluga na balansnom tržištu u 2019. godini iznosi preko 63,5 miliona KM, od čega se približno 2/3 odnose na nabavku energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu. Rast veleprodajnih cijena električne energije utjecao je na dodatno povećanje ovog troška u 2019. godini, prema strukturi navedenoj u tabeli 7. Istovremeno, NOS BiH je, pružanjem systemske usluge, od snabdjevača koji preuzimaju energiju iz prijenosnog sistema i kroz obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda, ostvario prihod 62.778.570 KM, od čega 49.970.369 KM prema tarifi za systemsku uslugu i 12.808.201 KM za debalanse. Pored toga, evidentiran je izvoz prekograničnih balansnih usluga u vrijednosti 479.831 KM i uvoz od 141.368 KM.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sistema Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sistemima omogućava visok nivo razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2019. godini izvezeno je 5.879 GWh, što je 9,2% manje nego u prethodnoj godini i posljedica je smanjene proizvodnje. Petnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po obimu izvoza na prvom mjestu je bio

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2019. godini (MWh)

EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 1.840 GWh, a zatim slijede Alpiq Energija BH sa 958 GWh, Elektroprivreda Republike Srpske sa 630 GWh, GEN-I sa 579 GWh, Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne sa 349 GWh itd.

Uvoz električne energije je iznosio 2.133 GWh, sa povećanjem od 14,4% u odnosu na prethodnu godinu. Među 14 subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne (577 GWh), HSE BH Energetsko preduzeće (349 GWh), Elektroprivreda Republike Srpske (257 GWh), GEN-I (192 GWh), Petrol BH Oil Company (189 GWh) i Energy Financing Team (175 GWh). Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2019. godini dat je na slici 13. Najveći obim trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tabela 8).

Tokom 2019. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sistema BiH u iznosu od 2.747 GWh, što je smanjenje od 212 GWh ili 7,2% u odnosu na 2018. godinu. Tranzitni tokovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao osnovni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po tom osnovu u

Tabela 8. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	3.524,9	2.825,2
Srbija	2.940,1	1.521,1
Crna Gora	2.160,8	532,9
Ukupno	8.625,8	4.879,2

Tabela 9. Prihodi ostvareni na godišnjim aukcijama

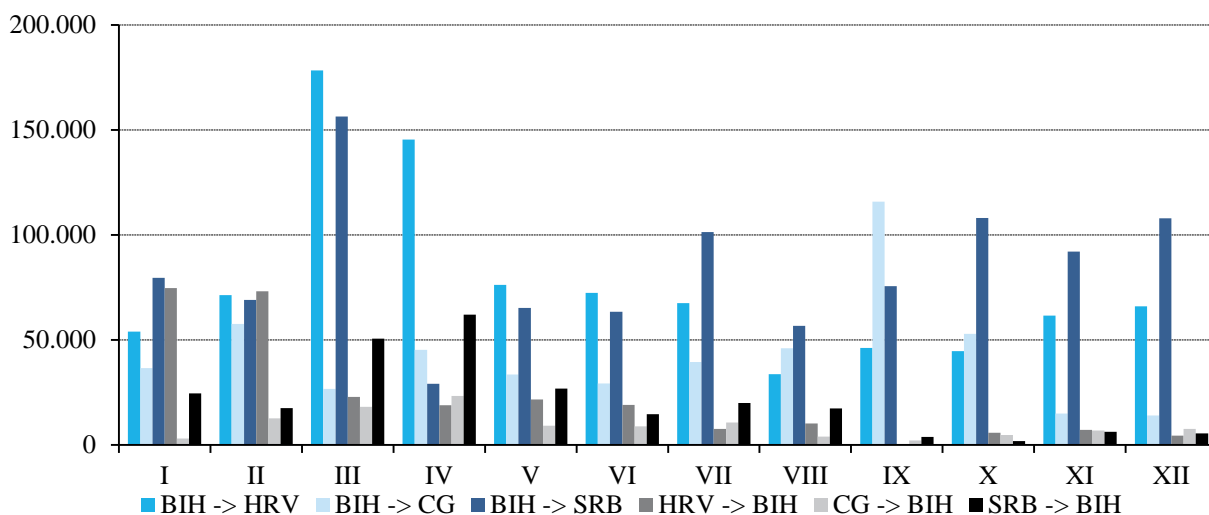
Godina	Prihod (KM)	Godina	Prihod (KM)
2013.	2.036.125	2017.	2.021.274
2014.	2.905.655	2018.	1.171.731
2015.	1.091.719	2019.	2.683.896
2016.	952.030	2020.	2.605.349

prvih deset mjeseci 2019. godine iznosi 1.015.831 KM, što je približno jednako prihodu koji je ostvaren u istom periodu prethodne godine. Prema pravilima obračuna ITC mehanizma povećani tranzitni tokovi uvećavaju prihod, dok povećanje izvoznih i uvoznih tokova utječe na smanjenje prihoda.

Dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija i u 2019. godini organizirao je Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovu godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2020. godinu iznosi 2.605.349 KM. Za razliku od ranijeg perioda kada je najviša cijena postizana na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, za ovu godinu najviša cijena je postignuta na granici sa Crnom Gorom u iznosu 0,56 €/MWh u smjeru iz BiH prema Crnoj Gori.

Prihodi ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjem nivou dati su u tabeli 9, a na slici 14 prikazani su prihodi po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Elektroprijenos BiH je korisnik svih prihoda po osnovu dodjele prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma.

Slika 14. Prihod po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

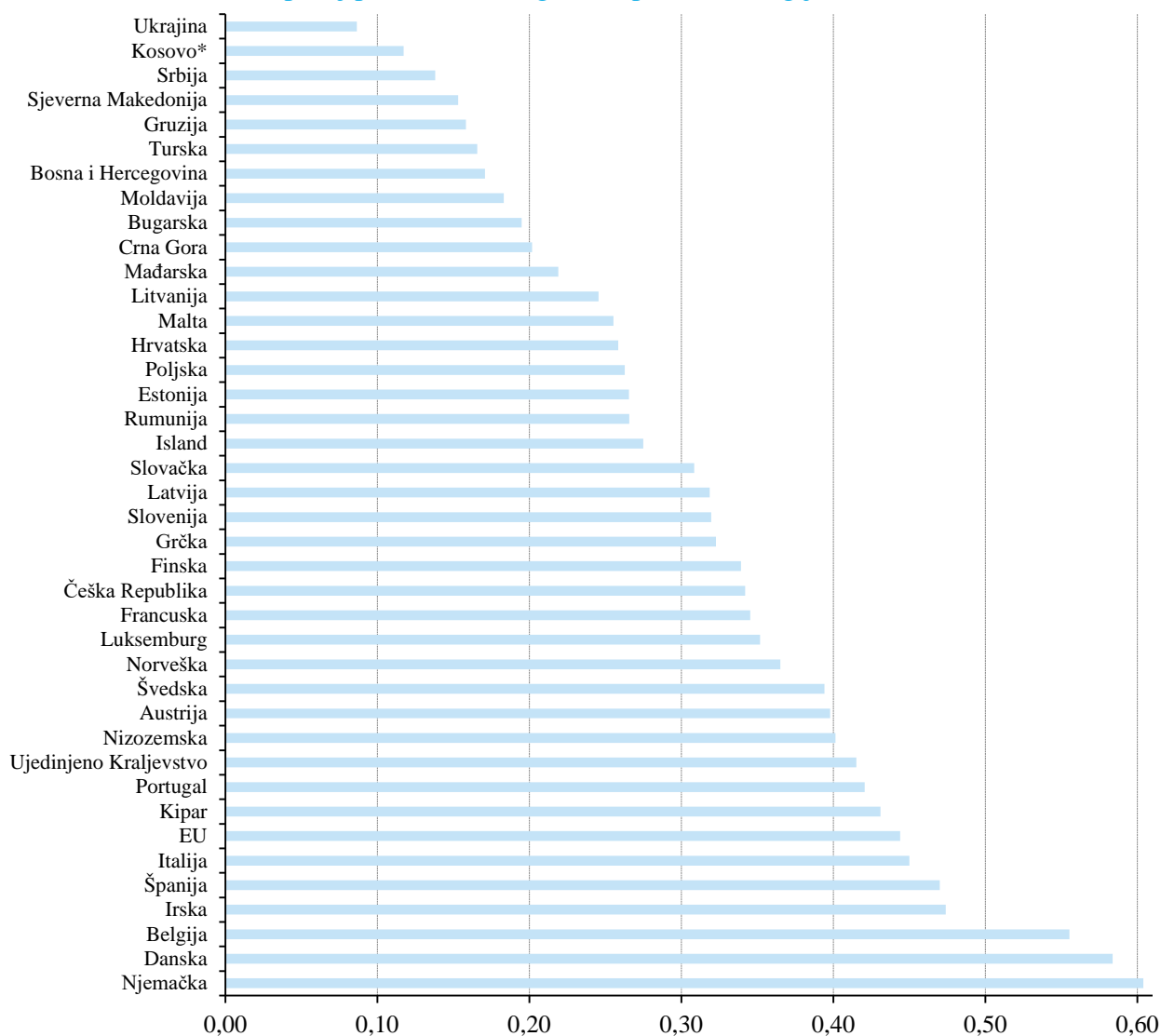

3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetskim veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tokom 2019. godine posebnu pažnju posvetio unapređenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetskih veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina saraduje, naročito u ispunjavanju obaveze izvještavanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvještavanja. Saradnja dvije institucije pridonosi razvoju energetske statistike i harmonizaciji sistema službene statistike Bosne i Hercegovine i statistike zemalja Evropske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

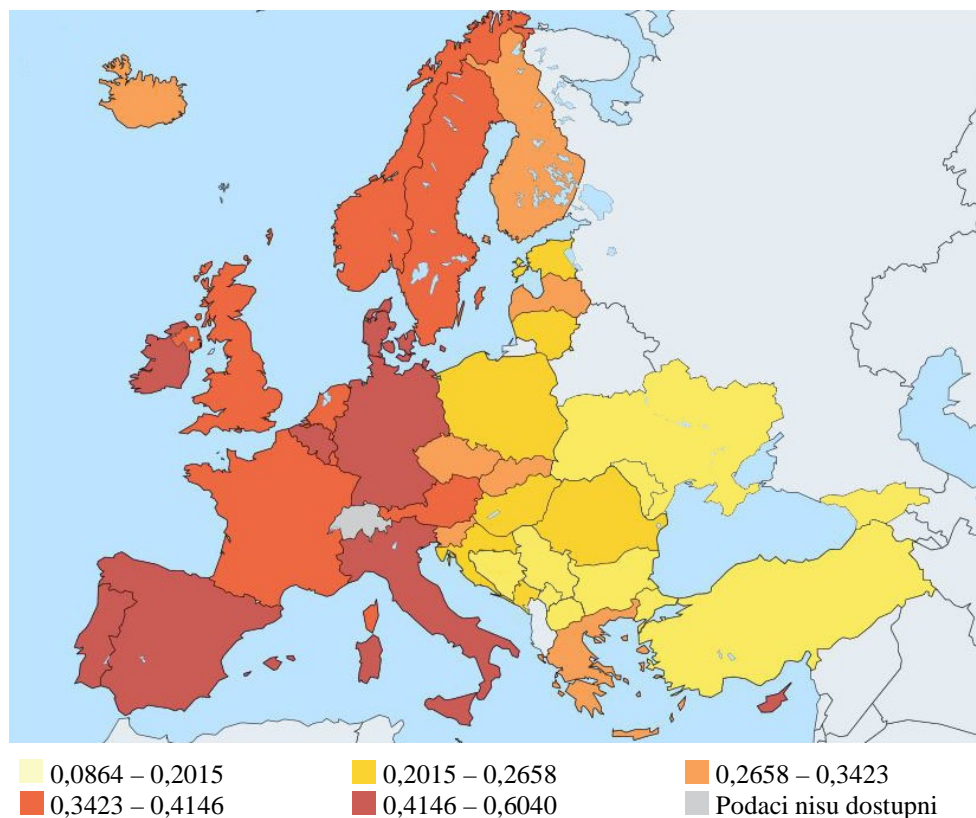
Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za domaćinstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u prvom polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

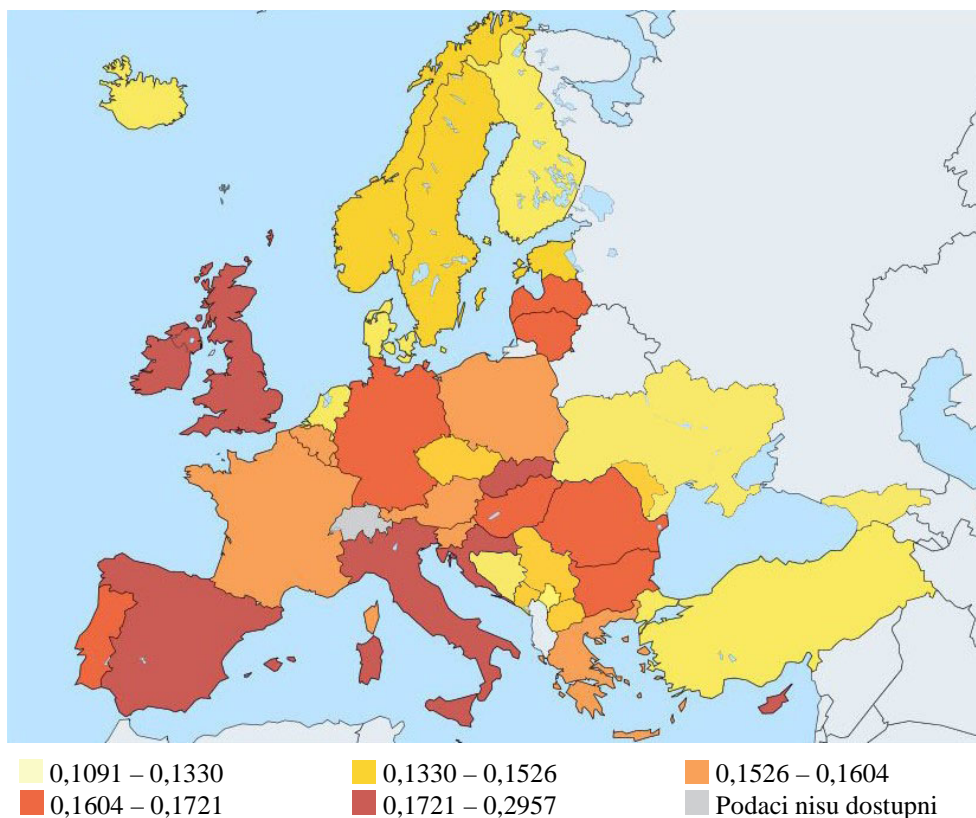
Napomena: navedeni iznosi uključuju sve poreze i naknade

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Slika 16. Geografski prikaz cijena električne energije za domaćinstva (u KM/kWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

Rezultati saradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvještajima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH, što omogućuje njihovu uporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

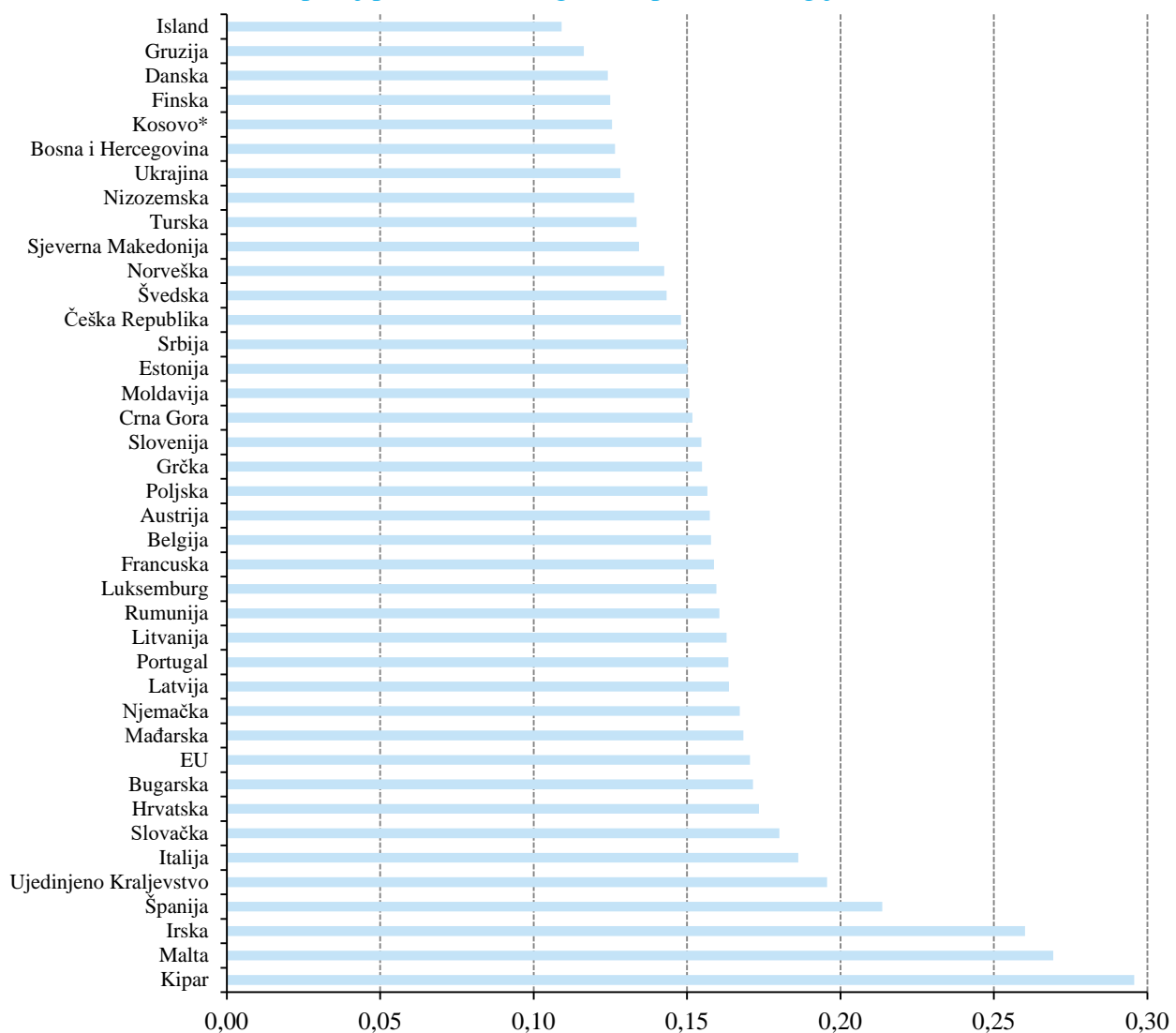
Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke berzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tabela 5).

Na osnovu sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tokom 2019. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke o elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Evropskoj uniji na evropskom nivou koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi isključuju sve poreze i naknade

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tokom 2019. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁵ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. U skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, DERK u svom radu saraduje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), saraduju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnivanja.

Proaktivan pristup DERK-a u reformi i razvoju elektroenergetskog sektora u BiH nastavljen je i u 2019. godini. Državna regulatorna komisija dala je značajan doprinos u pripremi Instrumenta za pretprijetnu pomoć (IPA II) pod naslovom *EU za energiju*, kojim će se u narednom periodu pružiti podrška usklađivanju zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU o energiji i nastavku reforme sektora energije, uključujući razvoj energetske i klimatske politike u BiH. Kroz ove aktivnosti jačat će se institucije na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, u cilju izvršenja uloga koje imaju u transpoziciji i primjeni energetske pravne stečevine, planiranju i provedbi energetske politike, kao i razvoju tržišta energije. Također, bit će pružena i podrška za provedbu infrastrukturnih projekata i asistencija u podizanja svijesti javnosti o značaju održive upotrebe energije.

DERK, djelujući u skladu sa svojim ovlaštenjima, daje podršku u izradi *Integriranog energetske i klimatske plana Bosne i Hercegovine*. Proces njegove izrade vodi Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zajedno sa nadležnim entitetskim ministarstvima. DERK učestvuje u aktivnostima interresorne radne grupe uspostavljene za izradu ovog plana, kao i u radu Tematske radne grupe za energetske efikasnost, Tematske radne grupe za obnovljive izvore i Tematske radne grupe za sigurnost snabdijevanja i unutrašnje energetske tržište.

Značajnu podršku DERK je davao i u pripremi *Jedinstvene liste infrastrukturnih projekata u sektoru energije za BiH*.

⁵ Memorandume o saradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. aprila 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. maja 2014. godine.

Djelujući kao nacionalni regulator u zastupanju interesa Bosne i Hercegovine, DERK je učestvovao u više regionalnih projekata koji su se odvijali tokom 2019. godine. U tom smislu, u okviru WB6 inicijative, DERK je uzeo učešće u projektima tehničke pomoći *Integracija tržišta dan unaprijed na Zapadnom Balkanu* i *Prekogranično balansiranje na Zapadnom Balkanu*. Također, DERK je učestvovao u regionalnom projektu koje su organizirali Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC) *Efikasno reguliranje cyber sigurnosti*, te kao posmatrač, u skladu sa činjenicom da DERK nema nadležnosti u sektoru gasa, u projektu *Mrežna pravila za transport i distribuciju prirodnog gasa*. Pored toga, DERK je učestvovao u realizaciji regionalnog projekta *Integracija tržišta električne energije*, kojeg su organizirali USAID i Asocijacija za energiju SAD (USEA).

Investiranje u sektor energije i asistencija energetskega sektoru

U septembru 2019. godine završene su aktivnosti Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) koje su se od septembra 2014. godine odvijale u okviru projekta *Investiranje u sektor energije* (EIA). Ovaj projekt bio je usmjeren je na saradnju i pomoć svim ključnim subjektima energetskega sektora u Bosni i Hercegovini u pristupanju i integraciji u Evropsku uniju (ministarstva, regulatori, privredni subjekti i dr.).

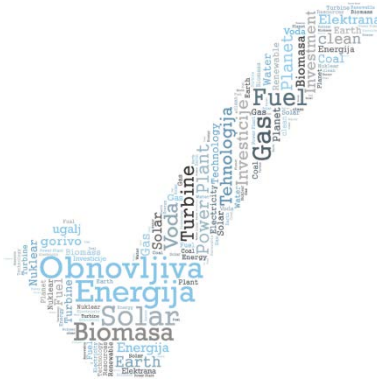
Predstavnicima Državne regulatorne komisije pratili su aktivnosti organizirane u okviru projekta i učestvovali u realizaciji pojedinih komponenti, a naročito onih koje su u funkciji rada regulatora. DERK je pokazao poseban interes i neposredno učestvovao u realizaciji aktivnosti iz domena investiranja u sektor, integracije obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, poslovnih procesa operatora distributivnog sistema i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću i razvoju alata za poređenje cijena električne energije.

Slijedeći uspješnu organizaciju prethodnih Energetskih samita, kroz koje je uspostavljen novi model dijaloga o aktuelnim temama iz sektora energije, Projekt USAID EIA je zajedno sa Njemačkim društvom za međunarodnu saradnju (GIZ) i Britanskom ambasadom u Sarajevu, u aprilu 2019. godine organizirao Peti Energetski samit u BiH.

I ovaj Samit je okupio brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih preduzeća, privrednih komora, malih i srednjih preduzeća, nevladinih organizacija i medija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru.

Vodeća tema Energetskog samita bila je tranzicija energetskega sektora u Bosni i Hercegovini. Predstavnicima institucija vlasti, međunarodnih organizacija, potencijalni investitori i eksperti, diskutirali su o temama ključnim za razvoj energetskega sektora u

BiH: reformi sistema poticaja za obnovljive izvore energije, potencijalu biomase, tržištu električne energije, energetske efikasnosti, perspektivi gasnog sektora, te ulozi medija i javnosti u ostvarivanju uspješne tranzicije energetskog sektora.

Samit je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne komisije za električnu energiju i entitetskih regulatora.

U septembru 2019. godine, po završetku projekta EIA, pokrenut je novi petogodišnji *Projekat asistencije energetskom sektoru* (EPA), kroz koji USAID pomaže Bosni i Hercegovini da privuče investicije i integrira svoje tržište energije u regionalno i tržište Evropske unije. Ovaj projekat pruža tehničku pomoć u koordiniranju, upravljanju i poboljšanju pravnog okvira i transparentnosti u sektorima gasa i električne energije. Kroz projekat bit će razvijene i preporučene normativne i druge mjere na svim nivoima vlasti, kako bi se osigurala usaglašenost legislative energetskog sektora u Bosni i Hercegovini sa zahtjevima EU. Projekat podržava i program za adekvatnu komunikaciju s javnošću i podizanje svijesti u cilju promoviranja liberaliziranog, tržišno uređenog sektora energije, kao i upoznavanja opće javnosti o prednostima promjena koje se dešavaju u energetskom sektoru.

Kreiranje transparentnog i konkurentnog zakonodavnog i regulatornog okvira i integriranje energetskog sektora BiH u regionalno i EU tržište je ključno za poticanje novih investicija, koje doprinose diversifikaciji izvora, spriječavanju korupcije i povećanju sigurnosti snabdijevanja.

Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Početkom 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu saradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje. Glavni partneri u implementaciji projekta koji je završen krajem 2019. godine bila su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sisteme poticaja.

Projektom je pružena tehnička asistencija u domenu općeg unapređenja okvirnih uvjeta za proizvodnju toplotne i električne energije iz obnovljivih izvora energije (OIE). Koncept projekta prepoznao je različite segmente djelovanja, uključujući strateški, zakonski i regulatorni okvir, administrativne procedure i sheme poticaja, inovativne tehnologije, te jačanje kapaciteta i razvoj konkretnih alata. Projekt je organiziran na način koji je osigurao punu koordinaciju sa aktivnostima koje se vode u okviru projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) *Zapošljavanje i sigurno snabdijevanje energijom korištenjem biomase* i Projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*.

U septembru 2018. godine objavljen je *Finalni izvještaj o konceptu za reformu sistema poticaja za obnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini (Faza A)*, koji je pripremila međuresorna radna grupa čiji su članovi predstavnici ključnih zakonodavnih i regulatornih tijela u energetsom sektoru u BiH, naročito u kontekstu shema poticaja za OIE. Ovaj dokument predstavlja analizu sistema poticaja za obnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini, odnosno njenim entitetima.

U okviru Faze B razrađen je koncept reforme sistema poticaja za OIE, identificirane sheme poticaja za velike i male instalacije, te pripremljen Finalni komplet dokumenata potrebnih za provođenje reforme. Dokumenti su koncipirani prema korisničkim potrebama, pri čemu je značajan broj praktičnih normi izmješten iz primarne legislativne u različita podzakonska akta. U tom smislu pripremljeni su radni tekstovi novih entitetskih zakona o obnovljivim izvorima energije, te više podzakonskih akata, uključujući pravilnike o poticaju, pravilnike o visini poticajnih tarifa odnosno premija, akta o kvotama i aukcijskim količinama, te pravilnike o aukcijama. Pripremljeni radni tekstovi akata dostavljaju se donosiocima odluka na svim nivoima u BiH. U narednom periodu očekuju se aktivnosti u konkretizaciji prijedloga i donošenju legislativne koja je neophodna za uspješan proces reforme.

Tokom prethodne tri godine, DERK je učestvovao i u aktivnostima pod vođstvom GIZ-a kroz koje je krajem 2019. godine pripremljen *Katalog kriterija za održiv razvoj u sektoru malih hidroelektrana u BiH*.

Sektor hidroenergije jedan je od najkompleksnijih sektora u Bosni i Hercegovini sa stanovišta legislativne i nadležnosti na praktično svim nivoima vlasti. Hidroenergija nudi značajan potencijal za čistu i ekonomičnu tranziciju energetske sektora u BiH, ali lokalni okolišni i socioekonomski aspekti ne smiju biti zanemareni. U tom smislu je način izbora potencijalnih lokacija za male hidroelektrane bio u fokusu interresorne radne grupe koju su činili predstavnici nevladinog sektora i nadležnih državnih, entitetskih i kantonalnih institucija iz relevantnih oblasti (energija, voda, prostorno planiranje i okoliš). Kao jedan od glavnih izazova identificiran je nedostatak, odnosno nedostatnost dijaloga između lokalnih zajednica, nevladinog sektora i institucija koje izdaju dozvole, te je naglašena potreba razvoja instrumenta kojim bi se omogućila održiva izgradnja malih hidroelektrana i ublažili postojeći konflikti u sektorima energetike, upravljanja vodama i zaštite okoliša.

Pripremljeni *Katalog kriterija za održivi razvoj u sektoru malih hidroelektrana u BiH* obrađuje kriterije u pet oblasti: energetika, upravljanje vodama, prostorno planiranje, ekologija voda i zaštita prirode. Zajedno sa Katalogom pripremljen je *excel* alat za ocjenu pojedinačnih projekata. Katalog pruža osnovu za ekonomski i

ekološki održivi razvoj hidroenergije, uz orijentaciju na optimizaciju planiranja hidroelektrana, prethodne procjene pojedinih projekata, te razvoj regionalnih planova za korištenje hidropotencijala.

Cyber sigurnost

Sigurnost snabdijevanja je jedan od osnovnih domena djelovanja regulatorâ u elektroenergetskom sektoru i jeste imperativ prilikom kreiranja, usvajanja i primjene regulatornih pravila i propisa. Cyber sigurnost je u uzročno-posljedičnoj vezi sa sigurnošću snabdijevanja, te svaka cyber prijetnja i rizik predstavljaju bitan utjecajni faktor na sigurnost snabdijevanja. Prepoznavanje potrebe pravovremenog provođenja odgovarajućih mjera za prevenciju, detekciju i odgovor na sigurnosne izazove iz cyber prostora ima ključnu važnost za pouzdan rad sistema i zaštitu podataka u elektroenergetskom sektoru. Odsustvo strateškog okvira i sistemskog normiranja ovog pitanja regulatore ne oslobađa obaveze da donošenjem svojih pravila i preduzimanjem odgovarajućih mjera rade na zaštiti elektroenergetske infrastrukture, a time i sigurnosti snabdijevanja.

Tokom 2019. godine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju dala je doprinos u pripremi više dokumenata iz ove oblasti, uključujući *Pregled kapaciteta cyber sigurnosti u BiH* (objavljen marta 2019. godine), *Smjernice za strateški okvir cyber sigurnosti u Bosni i Hercegovini* (oktobar 2019. godine), te aktivno učestvovala u regionalnom projektu USAID-a i NARUC-a *Efikasno reguliranje cyber sigurnosti*, radu Radne grupe Energetske zajednice za cyber sigurnost i podržavala rad Tima za odgovor na računarske incidente za institucije BiH (CERT).

Učešćem u navedenim aktivnostima i u više radionica koje su obrađivale razne aspekte cyber sigurnosti, stekle su se pretpostavke da regulator pripremi strateški pristup za cyber sigurnost u sektoru električne energije. DERK je stoga krajem 2019. godine pristupio izradi *Smjernica za strateški okvir regulatornog djelovanja za cyber sigurnost u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine*, planirajući da nacrt ovog dokumenta utvrdi početkom 2020. godine.

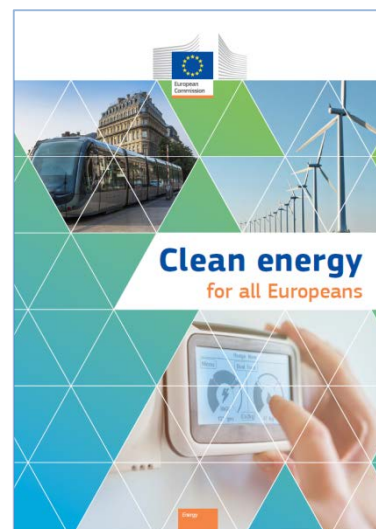
Uz uvažavanje složene strukture elektroenergetskog sektora i specifičnog regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini, neophodnim se nameće koordinirano djelovanje državne sa entitetskim regulatornim komisijama u uspostavljanju efikasnog regulatornog pristupa u oblasti cyber sigurnosti u elektroenergetskom sektoru BiH. U konačnici, Smjernice imaju za cilj zaštićene informaciono-komunikacione sisteme subjekata u elektroenergetskom sektoru BiH i osiguranu cyber sigurnost u regulatornim tijelima.

Čista energija za sve Evropljane

Evropska unija je u junu 2019. godine kompletirala svoj novi paket energetske propisa za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji, koji se zove *Čista energija za sve Evropljane*. Ovaj paket se sastoji od osam propisa:

- Direktiva (EU) 2018/844 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. maja 2018. o izmjeni Direktive 2010/31/EU o energetskej efikasnosti zgrada i Direktive 2012/27/EU o energetskej efikasnosti,
- Uredba (EU) 2018/1999 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2018. o upravljanju energetskej unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredba (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju van snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća,
- Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2018. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora,
- Direktiva (EU) 2018/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. decembra 2018. o izmjeni Direktive 2012/27/EU o energetskej efikasnosti,
- Uredba (EU) 2019/941 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o spremnosti na rizike u sektoru električne energije i stavljanju van snage Direktive 2005/89/EZ,
- Uredba (EU) 2019/942 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o osnivanju Agencije Evropske unije za saradnju energetskej regulatora (preinaka),
- Uredba (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o unutrašnjem tržištu električne energije (preinaka), i
- Direktiva (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (preinaka).

Navedeni propisi sadrže princip *energetska efikasnost na prvom mjestu* i utvrđuju cilj da korištenje energije bude najmanje 32,5% efikasnije do 2030. godine, uz naglašavanje aktivnosti u poboljšanju energetskej karakteristika zgrada. Obavezujući ambiciozni cilj od najmanje 32% energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji EU do 2030. godine, ubrzat će potrebne investicije i preuzimanje čiste energije u svim sektorima. Novi propisi uključuju zahtjev da države članice pripreme integrirane

Nacionalne planove za energiju i klimu za period od 2021. do 2030. godine, koji uključuju kratko predstavljanje dugoročne strategije za narednih najmanje 30 godina.

Osim jačanja prava kupaca (transparentniji računi za domaćinstva, veći izbor i više fleksibilnosti kod promjene snabdjevača) novi propisi pojedincima olakšavaju proizvodnju vlastite energije, njeno skladištenje ili prodaju na mreži. Novi paket povećava sigurnost snabdijevanja zahvaljujući inteligentnijim i efikasnijim rješenjima na tržištu kojima se omogućuje fleksibilnost sistema i pomaže integracija obnovljivih izvora energije, što će dovesti do čistijeg, stabilnijeg i konkurentnijeg elektroenergetskog sektora širom Evrope.

DERK će u narednom periodu vršiti analizu sadržaja i aktivnosti koje proizilaze iz novog paketa energetske propisa Evropske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji. Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obavezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

Aktuelni i riješeni sudski sporovi

Svih šest dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih lica o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka ili postupaka rješavanja sporova. Tokom 2019. godine, nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Posljednji upravni spor, koji je 2017. godine pokrenula Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne osporavajući odluku DERK-a donosenu 26. januara 2017. godine, a kojom se Elektroprivredi HZHB nalaže da Elektroprijenosu BiH plati fiksni dio naknade za priključak Hidroelektrane Mostarsko blato na prienosnu mrežu,⁶ okončan je presudom Suda Bosne i Hercegovine iz jula 2019. godine. Ovom presudom je odbijena tužba Elektroprivrede HZHB i u cijelosti potvrđena odluka DERK-a kojom je navedena elektroprivredna kompanija bila u obavezi da Elektroprijenosu BiH plati 3,5 miliona KM sa uključenim porezom na dodanu vrijednost, na ime fiksnog dijela naknade za priključak HE Mostarsko blato na prienosnu mrežu.

Ne nailazeći na saradnju sa ranijim vlasnikom licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom – Društvom KTG d.o.o. Zenica u pogledu izvršenja obaveze plaćanja regulatorne naknade, a nakon poduzimanja svih

⁶ Postupak rješavanja spora od strane DERK-a i procesne odluke Suda Bosne i Hercegovine u pokrenutom upravnom sporu protiv odluke DERK-a, opisani su u izvještajima o radu DERK-a u 2017. i 2018. godini.

parničnih radnji u kojima je dokazano postojanje dugovanja ovog svojevremeno licenciranog subjekta, na osnovu donesene presude u ovom postupku, DERK je pokrenuo izvršni postupak pred nadležnim sudom. Budući da izvršenik trenutno nema sredstava na računu, DERK je kao tražilac izvršenja svrstan u red čekanja prema zakonskim prioritetima izvršenja naloga prinudne naplate.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Kosovo*, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.⁷

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Italija, Kipar, Latvija, Litvanija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Norveška i Turska. Tokom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa posmatrača.

Zaključivanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog E). Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do jula 2026. godine.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas, Forum za naftu i Sekretarijat.

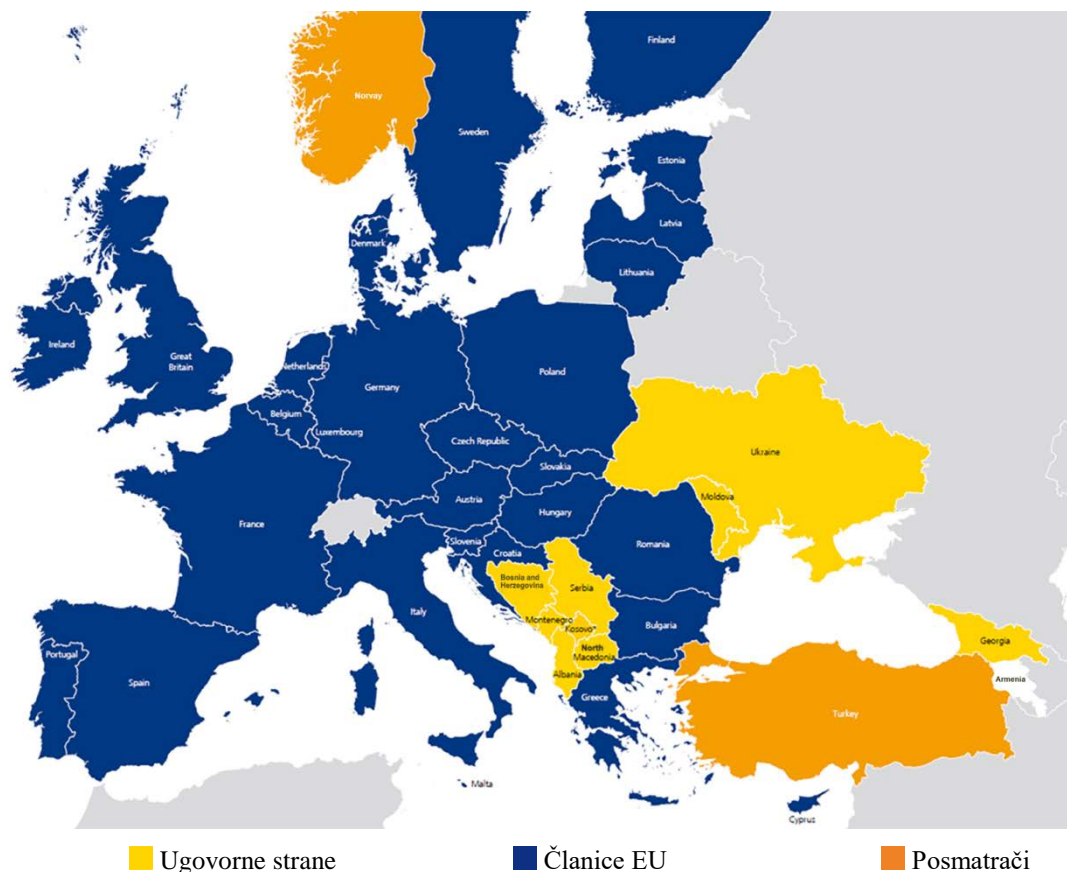
Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

⁷ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembra 2019. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine, Ukrajina od 1. februara 2011. godine, a Gruzija od 1. jula 2017. godine.

Ugovorne strane u vrijeme stupanja na snagu bile su i Bugarska i Rumunija, koje su pristupile Evropskoj uniji 1. januara 2007. godine, kao i Hrvatska koja je članica EU od 1. jula 2013. godine.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Slika 19. Geografski obuhvat Energetske zajednice

Stalna grupa na visokom nivou (PHLG), koja okuplja visoke dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Evropske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta.

Forumi Energetske zajednice okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Sekretarijat Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Evropskom komisijom osigurava neophodnu saradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Sekretarijat je odgovoran za nadgledanje

odgovarajuće provedbe obaveza Ugovornih strana i podnosi godišnji izvještaj o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Sekretarijat djeluje kao 'čuvar' Ugovora, dok Evropska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

U proteklom periodu Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za saradnju, međusobnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu saradnju u vezi energetske pitanja.

Značajnu podršku razvoju regije daju mjere koje su definirane u okviru 'Berlinskog procesa', odnosno inicijative za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6 inicijativa) u koju su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Sjeverna Makedonija i Srbija. U domenu električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje nezavisnosti regulatora.

Berlinski proces ima za cilj jačanje regionalne saradnje između zemalja Zapadnog Balkana i njihovu evropsku integraciju. Programi povezivanja u različitim sektorima fokusiraju se na regionalnu transportnu i energetske infrastrukturu i reforme. Činjenica je da dobro povezane i funkcionalne infrastrukturne mreže pokreću ekonomski rast, pružaju poslovne prilike, privlače investicije i generiraju nova radna mjesta.

Nakon samitâ zemalja EU i Zapadnog Balkana održanih u Berlinu, Beču, Parizu, Trstu i Londonu, Šesti samit Zapadnog Balkana održan je u poljskom gradu Poznanu 5. jula 2019. godine. Tom prilikom vođeni su razgovori o Agendi povezivanja, ekonomiji, civilnom društvu, sigurnosti, napretku u rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja, dosadašnjim postignućima Berlinskog procesa i budućim ciljevima.

Tokom Šestog samita lideri zemalja su, između ostalog, odobrili zajedničku *Izjavu o tranziciji ka čistoj energiji na Zapadnom Balkanu*, koju su potpisali ministri za energiju i zaštitu okoline u Podgorici 21. februara 2019. godine. Ovim je potvrđena volja da se u najkraćem mogućem roku usklade politike u regiji sa politikom EU u oblasti energije, klime i zaštite okoliša, kao i sa dugoročnim ciljevima *Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama*, u cilju doprinosa dobrobiti građana i održivom razvoju. U tom kontekstu najavljeno je zajedničko pokretanje ambiciozne *Zelene agende*, koja će biti predstavljena na narednom Samitu, čiji će domaćin biti Hrvatska u maju 2020. godine.

Poznań 2019
Western Balkans Summit

Također, lideri su se obavezali da jačaju povezanost ključne transportne i energetske infrastrukture i digitalnih mreža, jer ona nije bitna samo za građane i ekonomije već i jačanje političke

stabilnosti i društveno-ekonomskog razvoja. Složili su se da je hitan završetak mjera za reformu povezanosti od ključnog značaja za uspostavu organiziranih i povezanih tržišta električne energije u regiji, u cilju njihove integracije sa tržištem EU. Dodatno je naglašena važnost nastojanja za dekarbonizaciju energetskeg sektora do 2050. godine.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice, koje je neformalno zasjedalo 28. juna 2019. godine, održalo je zvanični sastanak 13. decembra 2019. godine. Tom prilikom u fokusu su bili reforma Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, te energetski i klimatski ciljevi do 2030. godine.

Navedenom reformom planira se poboljšanje funkcioniranja Ugovora, odnosno jačanje mehanizama u njegovoj primjeni, uključujući novi mehanizam za provedbu sličan onima u EU, te uvođenje novih odredbi za olakšavanje trgovine energijom i unapređenje integracije tržišta između Ugovornih strana Energetske zajednice i država članica EU sistemom recipročnih prava i obaveza. Također, izmjenama Ugovora po prvi put bit će dat zadatak Energetskoj zajednici u borbi protiv klimatskih promjena uz naglašavanje važnosti Pariškog sporazuma. Očekuje se da će pregovori biti okončani u prvoj polovini 2020. godine. Na istom sastanku Evropska komisija je predstavila tekuće aktivnosti koje se vode u skladu sa *Općim smjernicama politike za energetske i klimatske ciljeve do 2030. godine*. Prijedlog ciljeva za 2030. godinu za Energetsku zajednicu i njene Ugovorne strane očekuje se u prvoj polovini 2021. godine, zajedno s relevantnim zakonodavnim paketom.

Odlukom Stalne grupe na visokom nivou (PHLG) u *acquis* je 12. decembra 2019. godine uključena Uredba Komisije (EU) br. 312/2014 o uspostavljanju mrežnih pravila o uravnoteženju gasa transportnih mreža.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskeg sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama Evropske unije.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim nivoima treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obaveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obaveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog E).

Na ovo ukazuje i sedam otvorenih slučajeva za rješavanje sporova koje je inicirao Sekretarijat Energetske zajednice, a koji se odnose na funkcioniranje Vijeća za državnu pomoć BiH, postupak procjene utjecaja na okoliš za planiranu termoelektranu Ugljevik 3, smanjenje emisije sumpordioksida pri sagorijevanju teških

gđa Anne-Charlotte Bournoville (Ane-Šarlot Burnvil), predstavnik EU: “Energetska zajednica je osnovni dio alata EU u vanjskoj energetskoj saradnji. Da bi maksimizirala svoju ulogu, ključno je da Energetska zajednica bude spremna za dinamično okruženje. To je glavna svrha tekućeg procesa modernizacije Ugovora. Osim toga, Energetska zajednica treba da slijedi EU u njenim klimatskim ciljevima i pridruži se putu ka dekarbonizaciji do 2050. godine.”

Kišinjev, 13. decembar 2019.

loživih ulja i tečnih naftnih goriva, pravno i funkcionalno razdvajanje operatorâ distributivnih sistema, transpoziciju Trećeg energetskeg paketa EU, donošenje legislative u sektoru prirodnog gasa, te na garancije koje je Federacija BiH izdala za izgradnju Bloka 7 termoelektrane Tuzla.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koja su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. decembra 2006. godine u Atini. Sve od tada DERK aktivno učestvuje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom grupom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tokom 2019. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domenu regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Evropske unije, te razvoja nezavisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za saradnju energetskih regulatora (ACER), Vijećem evropskih energetskih regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz svoje radne grupe (Radna grupa za električnu energiju, Radna grupa za gas i Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) djelujući uz podršku Odsjeka Sekretarijata za ECRB.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association* – ERRA) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju iz Evrope, Azije, Afrike i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. ERRA ima 33 punopravne i deset pridruženih članica, koje dolaze iz 39 zemalja (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, te bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetske djelatnosti. ERRA-a promovira i organizira obuke iz oblasti reguliranja energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u maju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije iz Bosne i Hercegovine – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine i Investicijske konferencije. Zapaženo je angažiranje predstavnika Državne regulatorne komisije u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se izdvajaju Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedavanje ovim komitetom doprinosi afirmaciji Bosne i Hercegovine u Regionalnoj asocijaciji energetskih regulatora.

U institucijama ERRA-e primjetna je historijska evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno prestrukturiranje energetske djelatnosti i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebnog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

4.3 Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG

*g. Stefano Besseghini
(Stefano Besegini),
potpredsjednik MEDREG-a:
“MEDREG je veoma važna
platforma za razmjenu
iskustava i postizanje
zajedničkog razumijavanja
glavnih pitanja i izazova sa
kojima se trenutno suočavaju
mediteranski energetske
regulatori. Ta saradnja treba
sve više da se transformira u
zajedničke aktivnosti sa
praktičnim i vidljivim
rezultatima.”*

*Iz pozdravnog govora,
Rim, 10. decembar 2019.*

Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) osnovana je 2007. godine radi promoviranja saradnje energetske regulatora iz zemalja na sjevernoj, južnoj i istočnoj obali Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kipra, Libana, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španije, Tunisa i Turske (slika 21).

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvještaje sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Sekretarijat sa sjedištem u Milanu i pet radnih grupa za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) gas, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost i (5) problematiku kupaca. MEDREG svoje aktivnosti obavlja uz efikasne procese interne i vanjske saradnje, kreirajući uvjete za uspostavljanje Mediteranske energetske zajednice.

Predstavnici DERK-a neposredno učestvuju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih grupa upotrebom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i

Slika 21. Geografski obuhvat MEDREG-a

komentara tokom pripreme različitih izvještaja i drugih dokumenata. U decembru 2019. godine održan je prvi sastanak predsjedavajućih nacionalnih regulatornih tijela iz zemalja članica MEDREG-a, na kojem su razmijenjeni pristupi i dobre prakse u oblasti obnovljive energije i razmotrana sve veća uloga prirodnog gasa. Sastanci ove vrste jačaju saradnju na najvišem nivou, koja treba da dovede do razvoja zajedničke vizije o ulozi regulatora na dinamičnom mediteranskom tržištu energije.

4.4 Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER

Vijeće evropskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija nezavisnih, zakonom propisanih tijela odgovornih za reguliranje energije na državnom nivou. Vijeće okuplja 39 nacionalnih regulatornih tijela (30 punopravnih članova i devet posmatrača) iz država članica Evropske unije, Evropske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice.

Glavni cilj CEER-a je da podrži kreiranje jedinstvenog, konkurentnog, efikasnog i održivog internog tržišta za gas i električnu energiju u Evropi. Vijeće evropskih energetske regulatora djeluje kao platforma za saradnju, razmjenu informacija i pomoć između evropskih nacionalnih regulatornih tijela u oblasti energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju status posmatrača u CEER-u ima od 1. januara 2017. godine. U tom svojstvu predstavnici DERK-a učestvuju u radu Generalne skupštine i radnih grupa CEER-a. Također, Državna regulatorna komisija ima pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima saradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Evropske unije. U tom pogledu, učešće u radu Vijeća evropskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Evropskoj uniji, i ispunjavanju obaveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

4.5 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

Osnovana u oktobru 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER) predstavlja dobrovoljni okvir za saradnju na svjetskom nivou. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 270 regulatornih tijela, putem 13 regionalnih regulatornih asocijacija ostvaruju članstvo u ICER-u (slika 22). DERK učestvuje i prati rad ICER-a putem ERRA-e, MEDREG-a i CEER-a.

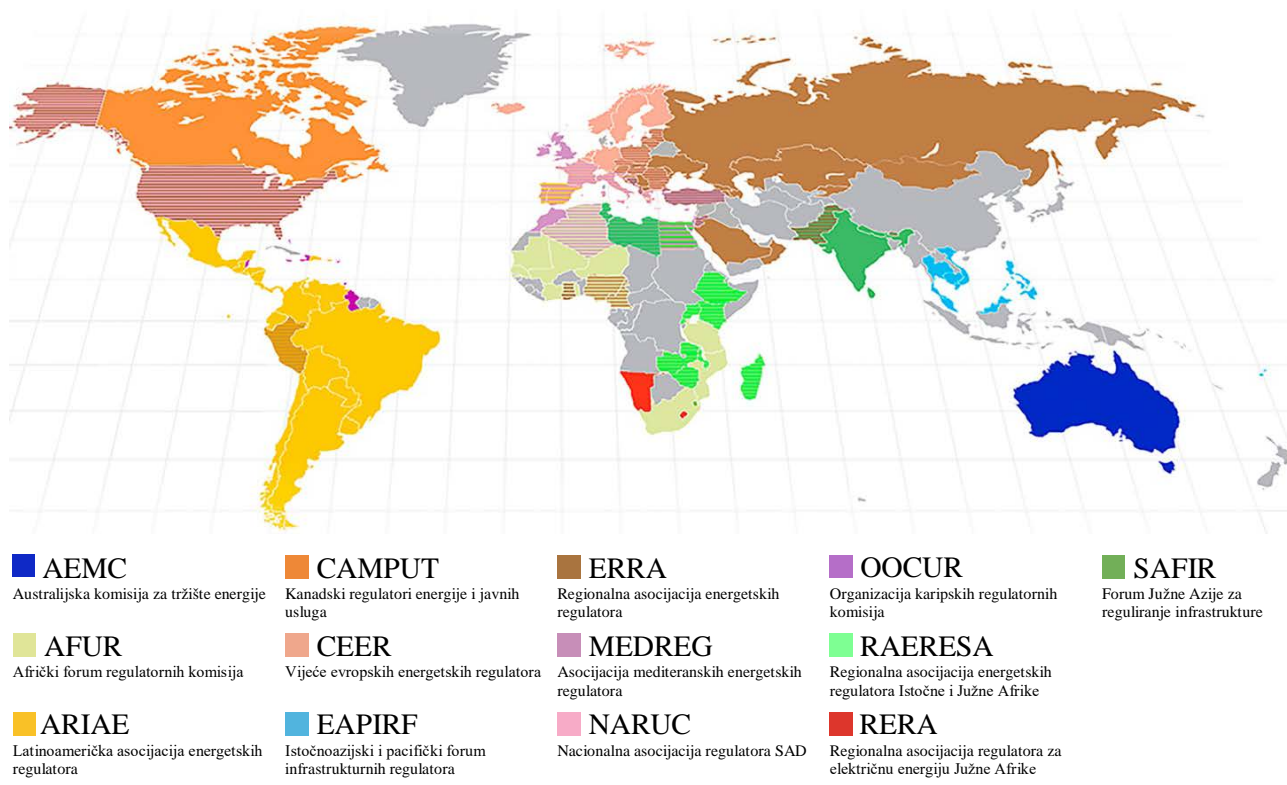
ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetska regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Sedmi Svjetski energetska regulatorni forum, održan u Kankunu, Meksiko, tokom marta 2018. godine, usredotočio se se na značajne inovacije koje širom svijeta mijenjaju osnove energijskog lanca. U fokusu su bila i najvažnija aktuelna regulatorna pitanja, uključujući jačanje uloge kupaca, problematiku dinamičnih tržišta i održivost infrastrukture. Forum je promovirao osnaživanje uloge žena u oblasti energije kroz ujednačavanje rodne perspektive u svim aktivnostima, što je nastavak aktivnosti započelih oktobra 2013. godine u okviru inicijative ICER-a pod nazivom *Žene u oblasti energije*.

Naredni, Osmi Svjetski regulatorni forum bit će održan u Limi, Peru, tokom marta 2021. godine. Izazovi energetske transformacije bit će glavna tema ovog foruma, koji će se fokusirati na četiri oblasti: konkurencija, institucionalnost, univerzalni pristup energiji i energetska tranzicija.

ICER je 2013. godine pokrenuo izdavanje svoje Hronike, kao sredstva za daljnju promociju jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i zaposlenik DERK-a. ICER-ova Hronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

Slika 22. Članice ICER-a

DERK aktivno učestvuje u radu ICER-a i pruža podršku na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

4.6 Međuregionalna saradnja

Različiti oblici saradnje između regionalnih asocijacija energetske regulatora postoje već izvjesno vrijeme kroz organiziranje zajedničkih obuka, radionica i sastanaka relevantnih radnih grupa. Iako su neka regulatorna tijela istovremeno članovi nekoliko asocijacija energetske regulatora, te asocijacije pokrivaju regione koji se značajno razlikuju u postignutom stepenom integracije što znači da se zajednički izazovi moraju rješavati na različite načine. Istovremeno članstvo pojedinih regulatornih tijela u više energetske asocijacija promovira približavanje ciljeva i principa. Iz tog razloga saradnja ovih asocijacija u smislu razmjene iskustava i regulatornih praksi dobija sve veći značaj.

Prepoznajući važnost ovakvih oblika saradnje i predanost unapređivanju ukladenosti i transparentnosti u reguliranju energije kroz promoviranje najboljih praksi i razmjenu iskustava, Vijeće evropske energetske regulatora (CEER), Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB) i Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) su 12. decembra 2018. godine u Beču potpisali *Dogovor o saradnji*.

Korištenjem ovog mehanizma sredinom juna 2019. godine u Tirani je održana zajednička radionica *Budućnost mrežnog mjerenja i aukcijski mehanizmi za podršku obnovljive energije u zemljama ECRB-a i MEDREG-a*, u cilju doprinosa razvoju koherentnog regionalnog pristupa reguliranja tržišta obnovljive energije u regionu Mediterana i Energetske zajednice. Takođe, krajem juna 2019. godine u Briselu je održana Trilateralna radionica ECRB-a, CEER-a i MEDREG-a o problematici kupaca, koja je u fokusu imala jačanje uloge kupaca u eri digitalizacije i u kontekstu novog energetske paketa EU *Čista energija za sve Evropljane*.

Državna regulatorna komisija je član i ECRB-a i MEDREG-a, dok u CEER-u ima status posmatrača. Ovakva pozicija DERK-a omogućava daljnje jačanje DERK-ovih stručnih kapaciteta kroz sticanje novih znanja i razmjenu iskustava i regulatornih praksi. Osim toga, to će istovremeno pružiti više mogućnosti za nastavak uspješnog angažiranja eksperata DERK-a u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela kroz organiziranje zajedničkih obuka, u čemu su predstavnici DERK-a imali zapaženu ulogu.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini utvrđeno je da se DERK finansira iz vlastitih prihoda. Osnovni prihod DERK-a u 2019. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, aktivnosti nezavisnog operatora sistema, međunarodnu trgovinu, snabdijevanje kupaca, te distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu.

Osim brige za realizacijom pomenutih vlastitih prihoda finansijsko poslovanje DERK-a pokriva i sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima,
- redovno praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tokova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- priprema finansijskog plana za narednu godinu,
- unutrašnje finansijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka, i
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Prema našem mišljenju, godišnji finansijski izvještaji istinito i fer prikazuju finansijski položaj DERK-a na dan 31. decembra 2018. godine, njegovu finansijsku uspješnost i novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Zakonom o računovodstvu i reviziji Federacije BiH i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).”

*Vincent d.o.o.,
Tuzla, 22. mart 2019.*

Finansijski izvještaji u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine su konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka. U cilju nezavisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima, DERK svake godine provodi reviziju svojih finansijskih izvještaja.

U prvom kvartalu 2019. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a za prethodnu godinu vršilo je Društvo za reviziju Vincent d.o.o. Tuzla, sa kojim je zaključen ugovor u postupku provedenom prema procedurama javnih nabavki.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvještajima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvještaja u cjelini, revizija je podrazumijevala i odgovarajuću ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Na osnovu pribavljenih dokaza nezavisni revizor je pozitivno ocijenio finansijske izvještaje DERK-a za 2018. godinu. Mišljenje nezavisnog revizora je da prezentacija finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je zadržana najviša revizijska ocjena usklađenosti finansijskih izvještaja sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK od svog osnivanja dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama finansijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena efikasnost postavljenog sistema finansijskog upravljanja i unutrašnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U pravcu daljnjeg razvoja sistema finansijskog upravljanja i kontrole DERK je prethodne godine potpisao *Sporazum o vršenju interne revizije* sa Jedinicom za internu reviziju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Kroz konsultantske aktivnosti interne revizije u skladu sa principima i standardima koje provode institucije Bosne i Hercegovine, DERK očekuje objektivnu i stručnu pomoć na unapređenju organizacije poslovanja. Korištenjem usluga interne revizije želi se obezbijediti razvoj i *ex-ante* procjena definiranih procesa, te osnažiti proces integralnog upravljanja svim rizicima (tzv. risk menadžment). U izvještajnom periodu nije bilo realiziranih procesa interne revizije.

Provođenjem eksterne revizije DERK osigurava i nezavisan i pouzdan izvještaj o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Vodeći se opredjeljenjem i principima objektivnosti i javnosti u radu, a u cilju pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja, Državna regulatorna komisija svake godine objavljuje revizijski izvještaj. Revidirani finansijski izvještaji za 2018. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 29/19 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2020. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutrašnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2020. godini zadržati kontinuitet saradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2020. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih nivoa odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak saradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u potpunom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabavke pomoćnih usluga i pružanja systemske usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,
- stvaranje većeg stepena integracije domaćeg tržišta električne energije,

- doprinos uređenju i funkcioniranju veleprodajnog tržišta, uključujući uspostavljanje institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed,
- doprinos uređenju i funkcioniranju potpuno otvorenog maloprodajnog tržišta u BiH,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sistem,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razvija Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2021. – 2030. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredni desetogodišnji period, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi pravila i smjernica za rad mreža i Uredbe o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije,
- regulatorno djelovanje u razvoju cyber sigurnosti u elektroenergetskom sektoru BiH,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obavezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Evropske unije o internom energetsom tržištu ('Treći energetska paket'), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učes-

tvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na evropskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog učešća u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u izvještajima Evropske komisije o BiH.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj.

DERK će participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvyještaju o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene u okviru 'Berlinskog procesa'. U skladu sa pozicijom Bosne i Hercegovine i svojim nadležnostima DERK će učestovati u CESEC inicijativi (Inicijativa Evropske komisije za gasno i elektroenergetsko povezivanje u centralnoj i jugoistočnoj Evropi).

DERK planira dati svoj doprinos i u nastavku realizacije više regionalnih projekata Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora SAD (NARUC).

U 2020. godini nastavlja se višegodišnji projekt USAID-a *Projekat asistencije energetskom sektoru*, te će DERK pratiti njegove aktivnosti i učestvovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su u funkciji rada regulatora. Svoje aktivno učešće DERK planira i na narednom Energetskom samitu u BiH, koji je u okviru ovog projekta planiran za proljeće 2020. godine.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice,
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora,
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora,
- CEER – Vijeće evropskih energetskih regulatora, i
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora.

Državna regulatorna komisija će nastaviti praćenje rada Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER), i zavisno od razvoja pravnog okvira u Bosni i Hercegovini razmotriti mogućnosti za direktno učešće u radu ovog tijela.

DERK će u narednom periodu vršiti analizu sadržaja i aktivnosti koje proizilaze iz novog paketa energetske propisa Evropske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Evropljane*). Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obavezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranoj snazi proizvodnih objekata

Ukupna instalirana snaga proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.507,71 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.076,6 MW, u termoelektranama 2.065 MW, a u većim vjetroelektranama 86,6 MW. Instalirana snaga malih hidroelektrana je 162,24 MW, solarnih elektrana 22,35 MW, elektrana na biogas i biomasu 3,29 MW, malih vjetroelektrana 0,4 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Veći proizvodni objekti

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
<i>Tuzla G3</i>	100	85
<i>Tuzla G4</i>	200	182
<i>Tuzla G5</i>	200	180
<i>Tuzla G6</i>	215	188
KAKANJ	450	398
<i>Kakanj G5</i>	110	100
<i>Kakanj G6</i>	110	90
<i>Kakanj G7</i>	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283
Vjetroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Mesihovina	22×2,3	50,6
Jelovača	18×2	36

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

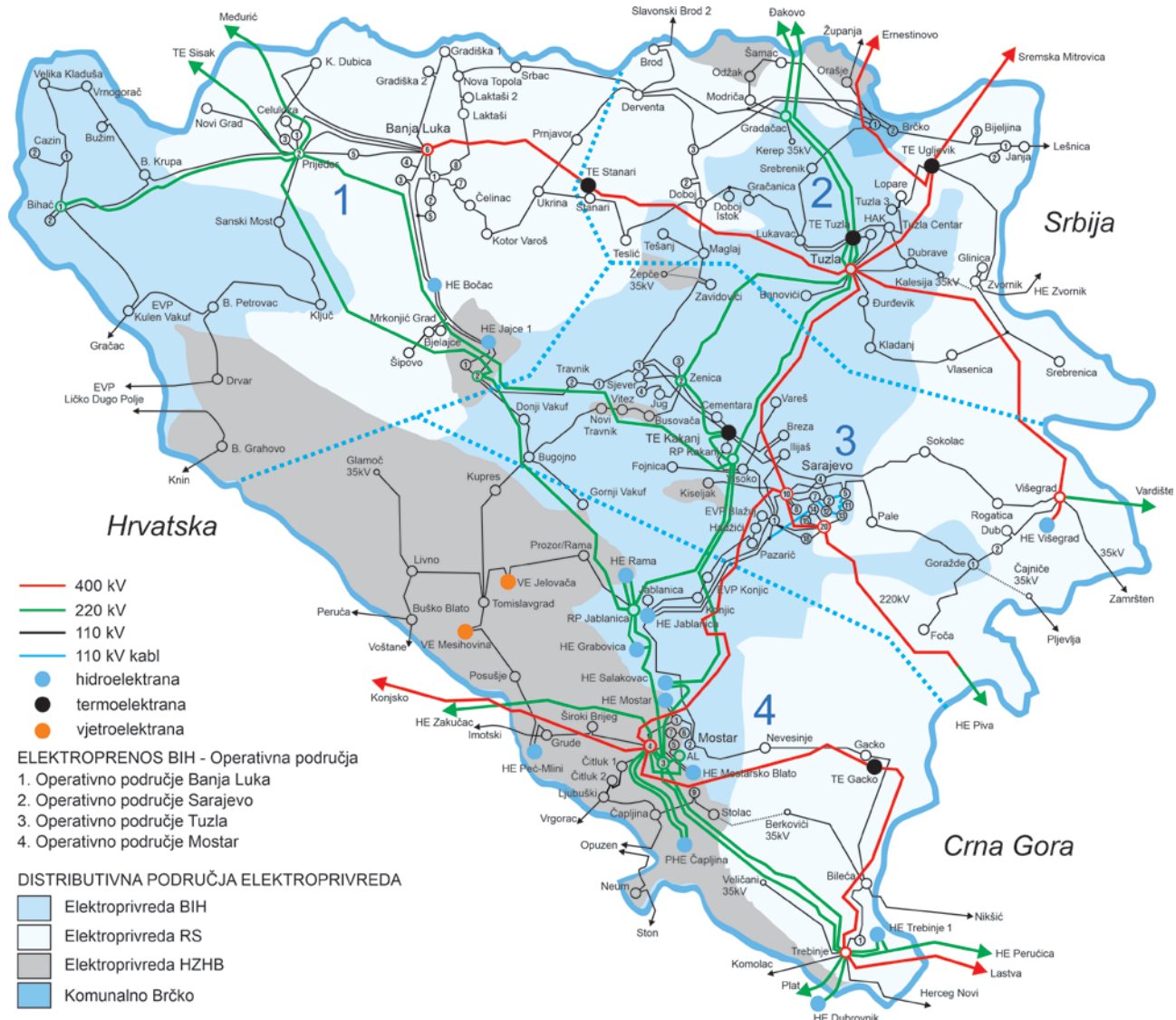
Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	865,93
220 kV	1.520,09
110 kV	4.023,69
110 kV – kablovski vod	33,15

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	37

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	5.680,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	135	5.679,5

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	13	4.600,0
TR 220/x kV	13	1.950,0
TR 110/x kV	253	6.233,0

PRILOG B: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (31. decembar 2019. godine)

PRILOG C: Bilansne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine

(GWh)

2019. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.443,95	1.604,74	2.537,38		63,53	5.649,60
Proizvodnja termoelektrana	4.527,31	3.017,35			2.068,32	9.612,98
Proizvodnja većih vjetroelektrana			165,98		87,69	253,67
Proizvodnja malih i industrijskih el.	62,52	47,24			448,00	557,76
Proizvodnja	6.033,78	4.669,33	2.703,36		2.667,54	16.074,01
Distributivna potrošnja	4.737,34	3.726,24	1.407,10	271,87		10.142,55
Gubici prijenosa						323,95
Veliki kupci	493,33	374,32	571,41		311,52	1.750,58
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,83	96,28		2,94	113,05
Potrošnja	5.230,67	4.114,39	2.074,79	271,87	314,46	12.330,13
2018. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.533,61	2.729,05	1.984,86		52,56	6.300,08
Proizvodnja termoelektrana	5.648,34	3.249,42			2.056,00	10.953,76
Proizvodnja većih vjetroelektrana			103,50			103,50
Proizvodnja malih i industrijskih el.	63,46	50,58			401,61	515,65
Proizvodnja	7.245,41	6.029,05	2.088,35		2.510,18	17.872,99
Distributivna potrošnja	4.705,96	3.770,48	1.392,22	270,02		10.138,68
Gubici prijenosa						398,77
Veliki kupci	464,34	361,65	131,09		1.646,73	2.603,81
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		11,77	137,43		3,49	152,69
Potrošnja	5.089,64	4.143,91	1.650,44	270,02	1.650,22	13.293,95
2017. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Proizvodnja termoelektrana	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Proizvodnja malih i industrijskih el.	60,38	42,21			298,98	401,57
Proizvodnja	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Distributivna potrošnja	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Gubici prijenosa						341,52
Veliki kupci	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		14,03	266,11		3,82	283,96
Potrošnja	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40
2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja termoelektrana	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja malih i industrijskih el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distributivna potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10
2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko		BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.436,28	2.166,12	1.823,14			5.425,54
Proizvodnja termoelektrana	5.413,40	3.298,66				8.712,06
Proizvodnja malih i industrijskih el.	160,68	93,55	16,03			270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17			14.407,86
Distributivna potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38		9.846,14
Gubici prijenosa						359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*			2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,96	13,90			27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38		12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

PRILOG D: Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

		2015	2016	2017	2018	2019
Proizvodnja električne energije	(GWh)	14.407,86	16.508,94	15.151,40	17.872,99	16.074,02
Neto uvoz	(GWh)	3.965,37	3.144,55	3.428,16	3.118,73	2.824,96
Neto izvoz	(GWh)	5.767,57	6.788,40	5.213,15	7.697,77	6.568,84
Ukupna isporučena električna energija	(GWh)	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13
Ukupna potrošnja električne energije	(GWh)	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13
Gubici prijenosa	(GWh)	359,37	333,30	341,52	398,77	323,95
Gubici prijenosa	(%)	2,01%	1,75%	1,90%	1,96%	1,77%
Gubici distribucije	(GWh)	1.035,10	1.024,76	1.005,92	950,00	933,29
Gubici distribucije	(%)	10,51%	10,26%	9,88%	9,37%	9,20%
Potrošnja elektrana i pumpanje	(GWh)	27,86	75,13	283,96	152,69	113,05
Ukupna potrošnja krajnjih kupaca	(GWh)	11.183,34	11.431,90	11.735,00	11.792,50	10.959,84
<i>Nerezidencijalni kupci</i>		6.456,85	6.698,88	6.978,87	7.107,16	6.233,91
<i>Domaćinstva</i>		4.726,49	4.733,02	4.756,13	4.685,33	4.725,94
Maksimalno opterećenje sistema	(MW)	2.105,00	2.098,00	2.189,00	1.994,00	1.945,00
Ukupna instalirana snaga elektrana	(MW)	4.009,14	4.351,88	4.384,77	4.462,23	4.507,71
Termoelektrane na uglj		1.856,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23
Ukupno hidroelektrane		2.150,44	2.180,24	2.207,47	2.235,60	2.238,84
<i>male hidroelektrane</i>		95,54	96,74	124,00	159,00	162,24
<i>pumpne hidroelektrane</i>		420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Ostali obnovljivi izvori ukupno		9,46	15,41	18,06	71,39	112,64
<i>vjetroelektrane</i>		0,30	0,30	0,30	51,00	87,00
<i>solarne elektrane</i>		8,17	14,12	16,52	18,15	22,35
<i>elektrane na biomasu</i>		0,00	0,00	0,25	0,25	1,22
<i>elektrane na biogas</i>		0,99	0,99	0,99	0,99	2,07
Prijenosna mreža	(km)	6.332,66	6.320,94	6.371,11	6.402,10	6.409,71
	380 kV	864,73	864,73	864,73	865,93	865,93
	220 kV	1.524,80	1.520,38	1.520,38	1.520,09	1.520,09
	110 kV	3.943,13	3.935,83	3.986,00	4.016,07	4.023,69
Broj interkonektora		37	37	37	37	37
Instalirana snaga trafostanica	(MVA)	12.856,50	12.758,50	13.022,00	12.903,00	12.783,00
Kupci električne energije		1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786
<i>Nerezidencijalni kupci</i>		124.327	126.303	127.553	126.508	128.224
<i>Domaćinstva</i>		1.392.834	1.405.198	1.414.415	1.426.931	1.439.562
Kvalificirani kupci		1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786
Kupci koji su promijenili snabdjevača		2	58	56	31	16
Isporučena energija	(GWh)	861,86	321,77	1.859,97	1.737,69	365,92
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	7,71%	2,81%	15,85%	14,74%	3,34%
Kupci za koje cijene nisu regulirane		9.139	10.133	10.521	9.784	10.091
Isporučena energija	(GWh)	4.705,94	4.908,68	5.148,53	5.265,27	4.371,07
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	42,08%	42,94%	43,87%	44,65%	39,88%

PRILOG E: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetske paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjavan propisima u oblastima sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, infrastrukture, obaveznih naftnih rezervi i statistike, te transparentnosti, odnosno obaveza objave podataka na tržištima energije. *Acquis* Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Evropske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, obnovljivih izvora, zaštite okoliša, energetske efikasnosti, nafte, infrastrukture, konkurencije i statistike. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagrada.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1447 od 26. augusta 2016. godine o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sistema za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (rok: 12. juli 2021., osim za čl. 4(2) tačka (a) i (b), 5(4), 75., 76. i 78(1) gdje je rok 12. juli 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1388 od 17. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (rok: 12. juli 2021., osim za čl. 4(2) tačka (a) i (b), 6(4), 51(1), 56. i 57. gdje je rok: 12. juli 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/631 od 14. aprila 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (rok: 12. juli 2021., osim za čl. 4(2) tačka (a) i (b), 7(4), 58., 59., 61(1), 68(1) i 69(1) gdje je rok 12. juli 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. juna 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. decembar 2015.),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (rok: 29. maj 2020.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010 od 23. septembra 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. januar 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i stavljanju van snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. januar 2015., osim za član 9(1) gdje je rok: 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. januar 2015.).

Acquis o gasu

- Uredba Komisije (EU) br. 2017/460 od 16. marta 2017. o uspostavi mrežnih pravila o usklađenim strukturama transportnih tarifa za gas (rok: 28. februar 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. maj 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2017/459 od 16. marta 2017. o uspostavi mrežnih pravila za mehanizme raspodjele kapaciteta u transportnim sistemima za gas (rok: 28. februar 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. maj 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2015/703 od 30. aprila 2015. o uspostavi mrežnih pravila interoperabilnosti i razmjene podataka (rok: 1. oktobar 2018. godine),
- Uredba Komisije (EU) br. 312/2014 od 26. marta 2014. o uspostavi mrežnih pravila o uravnoteženju gasa transportnih mreža (rok: 12. decembar 2020. godine),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 (vidjeti *Acquis o električnoj energiji*),
- Direktiva 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog gasa i stavljanju van snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. januar 2015., osim član 9(1): 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. januar 2015., osim za Aneks I gdje je rok 1. oktobar 2018. godine).

Acquis o sigurnosti snabdijevanja

- Direktiva 2005/89/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. decembar 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. aprila 2004. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja prirodnim gasom (rok: 31. decembar 2009.).

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktiva 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. januar 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. oktobra 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak sa prethodne stranice*

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. maja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. februara 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvještavanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. januar 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i član 72(3)-(4) (rok: 1. januar 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. januar 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača vazduha iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. decembar 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. mart 2018.),
- Član 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. juli 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa članom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Acquis o energetskej efikasnosti

- Uredba (EU) br. 2017/1369 Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. jula 2017. o utvrđivanju okvira za označavanje energetske efikasnosti i stavljanju van snage Direktive 2010/30/EU (rok: 1. januar 2020.),
- Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o energetskej efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. oktobar 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o energetskej efikasnosti zgrada (rok: 30. septembar 2012.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. septembra 2009. o obavezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. januar 2023.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. aprila 2013. o smjernicama za transevropsku energetskej infrastrukturu te stavljanju van snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. decembar 2016.).

Acquis o konkurenciji

U skladu sa Aneksom III Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

* Navedene odredbe sadržane su u čl. 101., 102., 106., i 107. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije.

Acquis o statistici

- Uredba (EU) 2016/1952 Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. oktobra 2016. o evropskej statistici cijena prirodnog gasa i električne energije te stavljanju van snage Direktive 2008/92/EZ,
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. o energetskej statistici (rok: 31. decembar 2013.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće i Stalna grupa na visokom nivou vrše određena prilagođavanja propisa Evropske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 035 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.

